

Verkenning ondersteuning aan ondernemers met financiële zorgen

Voorjaar 2022

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag

Juni 2022

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
2.	Over deze verkenning	5
2.1.	Hoe is deze verkenning tot stand gekomen?	5
2.2.	Leeswijzer	6
3.	Bevindingen	8
3.1.	Huidige instroom van ondernemers met financiële zorgen	8
3.2.	Verwachtingen rondom mogelijke instroom	9
3.3.	Kenmerken van ondernemers die gemeenten bereiken	11
3.4.	Situatie en vragen van ondernemers	15
3.5.	Extra inzet van gemeenten rondom ondernemers met financiële zorgen	17
3.6.	Belemmeringen bij de (schuld)hulpverlening aan ondernemers	23
3.7.	Wat hebben gemeenten nodig?	27
3.8.	Plannen voor komende periode	35
4.	Conclusies	37
4.1.	De bevindingen op hoofdlijnen	37
4.2.	Gemeentelijke ondersteuning aan ondernemers in een bredere context	39

1. Inleiding

Gemeenten hebben een regierol bij de ondersteuning aan inwoners met schulden. Op 1 januari 2021 trad de wijziging van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (hierna: Wgs) en ook het Besluit gemeentelijke schuldhulpverlening in werking. Deze wet verduidelijkt dat alle natuurlijke personen, waaronder zelfstandig ondernemers¹, recht hebben op schuldhulpverlening van de gemeente. De gemeente kijkt samen met de ondernemer welke vorm van (preventieve) schuldhulpverlening nodig is en maakt daarna samen met de ondernemer een plan van aanpak. Daarnaast zijn gemeenten wettelijk verplicht om ondernemers die (tijdelijk) behoefte hebben aan financiële ondersteuning of in zwaar weer verkeren, te ondersteunen door bijvoorbeeld een krediet of uitkering toe te kennen via het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen (hierna: Bbz). Ook hebben gemeenten de mogelijkheid om ondernemers door te verwijzen naar een coachende instantie. Wat de gemeentelijke dienstverlening kan betekenen voor ondernemers met financiële zorgen is verder uitgewerkt in de [Handreiking Geldzaken en Ondernemers](#).

Ondernemers zijn zwaar getroffen door de coronapandemie. Ondanks de steunmaatregelen kampen veel ondernemers met liquiditeits- en solvabiliteitsproblemen. Uit de Conjuncturenquête² blijkt dat voor bepaalde ondernemers, problematische schulden zijn ontstaan door de coronamaatregelen. Dit wordt bevestigd door cijfers van de Belastingdienst³: 274.000 ondernemingen hebben belastinguitstel aangevraagd waarvan nog zo'n 20 miljard euro openstaat. Vanaf 1 oktober 2022 moeten ondernemers dit binnen 5 jaar aflossen. Ook de Kamer van Koophandel geeft aan dat 13% van de ondernemers op dit moment schulden of betaalachterstanden heeft, vooral bij de Belastingdienst (55%), toeleveranciers (25%) en banken (22%)⁴. Deze schulden en betaalachterstanden hebben een weerslag op het privéleven en leiden tot stress en zorgen. Ongeveer 220.000 ondernemers bepalen op dit moment of zij stoppen of doorgaan en hoe zij dit kunnen realiseren. Veel ondernemers hebben de afgelopen twee jaar ingeteerd op hun vermogen. Daardoor hebben zij weinig ruimte voor nieuwe investeringen. Door de krapte op de arbeidsmarkt is het voor hen bovendien lastig om hun volledige verdienpotentieel te behalen.

Het is dan ook van belang dat ondernemers met financiële zorgen (zo vroeg mogelijk) passend worden geholpen én dat gemeenten in staat zijn, of worden gesteld, om die passende hulp te kunnen bieden. Gemeenten staan als lokale overheid dicht bij hun inwoners en kennen de lokale situatie. Vanuit die positie zijn zij goed in staat om ondernemers op maat te ondersteunen. Hier ligt een gezamenlijk belang van overheid en ondernemers want tijdige en passende ondersteuning:

- Voorkomt (toename van) schulden en het failliet gaan van ondernemingen en beperkt de hieruit voortvloeiende maatschappelijke kosten;
- Beperkt de druk op de schuldhulpverlening en aanpalende dienstverlening;
- Draagt bij aan een stimulerend ondernemersklimaat in gemeenten;
- Ontwikkelt of versterkt de relatie tussen ondernemers en hun gemeenten.

¹ En inwoners met een VOF, Commanditaire Vennootschap of maatschap

² Welke het CBS uitvoert in samenwerking met VNO-NCW, MKB-Nederland en de KvK

³ http://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2021Z17686&did=2021D38038

⁴ <https://www.kvk.nl/over-kvk/media-en-pers/nieuws-en-persberichten/kvk-verwacht-toename-faillissementen-en-stoppers/>

In 2021 (februari en juni) voerde de VNG verkenningen uit om zicht te krijgen op de organisatie van de hulp aan ondernemers met financiële zorgen. In de tussentijd hebben de ontwikkelingen rondom corona en de steunpakketten, maar ook de ontwikkelingen bij ondernemers en bij gemeenten zelf niet stilgestaan. Het doel van deze nieuwe verkenning, welke is uitgevoerd in de periode maart - mei 2022, is het schetsen van een actueel beeld van de schuldhulpverlening van gemeenten (shv) aan ondernemers met financiële zorgen (shvo). Daarnaast laat deze verkenning zien waar gemeenten en schuldhulpverleners tegenaan lopen en wat hen (verder) helpt bij de ondersteuning aan ondernemers met financiële zorgen.

2. Over deze verkenning

De verkenning is uitgevoerd tussen maart en mei 2022. Deze periode is bewust gekozen. Ondernemers kregen vanaf 2020 te maken met coronamaatregelen en konden tot en met 31 maart 2022 bijzonder belastinguitstel aanvragen. Vanaf 1 oktober 2022 moeten ondernemers starten met het aflossen hiervan. Op 1 april liepen daarnaast de laatste coronasteunmaatregelen (NOW, TVL en de vereenvoudigde Bbz) af. In het licht van deze omstandigheden toont deze verkenning waar de huidige kansen en uitdagingen liggen als het gaat om hulp aan ondernemers met financiële zorgen en/of schulden. Het laat zien wat gemeenten nodig hebben om daartoe in staat gesteld te worden en/of wat zij nodig hebben om de ondersteuning te versterken.

2.1. Hoe is deze verkenning tot stand gekomen?

Deze verkenning is gebaseerd op een schriftelijke enquête, aangevuld met de input uit een tweetal bijeenkomsten waarin we met gemeenten in gesprek gingen over schuldhulpverlening aan ondernemers. Daarnaast is dit thema meermaals geagendeerd in het VNG Overleg Brede Schuldenaanpak en Bestaanszekerheid/Armoede, een breed gedragen overleg op ambtelijk niveau, om zo ook de inzichten van de vaste deelnemers aan dit overleg mee te nemen.

Schriftelijke enquête

Voor de enquête benaderden we gemeenten via het programma Verbinden Schuldendomein rondom schulden en geldzaken en ondernemers. Er is bekendheid aan gegeven in de (be)sprekken, de nieuwsbrief van het programma Verbinden Schuldendomein en bovengenoemd overleg Brede Schuldenaanpak. In totaal namen 51 organisaties deel aan de enquête. Dit betreffen zowel gemeenten (G4 en G40) als regionale samenwerkingsverbanden (veelal van kleinere gemeenten) en enkele door gemeenten gemandateerde organisaties die (onderdelen van) schuldhulpverlening aanbieden aan een groot aantal gemeenten. Vrijwel alle provincies zijn vertegenwoordigd. De enquête bestond uit 20 vragen en betrof zowel open als meerkeuzevragen.

Meedenksessie

Daarnaast organiseerde de VNG begin maart een 'meedenksessie' om met gemeenten in gesprek te gaan over wat gemeenten en schuldhulpverleners (verder) helpt bij de schuldhulpverlening aan ondernemers. Hieraan namen 30 deelnemers deel vanuit of namens gemeenten uit verschillende provincies. In deze bijeenkomsten voerden we met zeer betrokken deelnemers op zowel beleids- als uitvoerend niveau een verdiepend gesprek over de inrichting, kansen en uitdagingen van hulp aan ondernemers met financiële zorgen. We deden dit onder andere aan de hand van stellingen en vragen.

Spreiding gemeenten meedenksessie maart 2022

- Friesland
- Gelderland
- Groningen
- Noord-Holland
- Overijssel
- Zuid-holland
- Anders

(Be)spreekuur schuldhulpverlening aan ondernemers

Tot slot organiseerde de VNG begin mei samen met de Nationale ombudsman een (be)spreekuur rondom [het verkennende onderzoek van de Nationale ombudsman](#). Het onderzoek van de Nationale ombudsman richtte zich op de vraag in hoeverre gemeenten zelfstandigen laagdrempelig toegang bieden tot schuldhulpverlening en of gemeenten hierbij de uitgangspunten uit de eerdere rapporten in acht nemen. Het doel van het onderzoek is het verder uitwerken van de uitgangspunten voor passende schuldhulpverlening aan zelfstandigen. In het (be)spreekuur gingen we samen met de onderzoekers van de Nationale ombudsman in gesprek met 32 deelnemers aan de hand van vragen en stellingen. De deelnemers waren zowel gemeenten, als door gemeenten gemandateerde organisaties die schuldhulpverlening aanbieden aan een groot aantal gemeenten en (gemandateerde) organisaties.

2.2. Leeswijzer

Deze verkenning

- start met een beeld van de huidige en verwachte instroom, welke ondernemers zich melden en welke wensen en vragen zij hebben;
- Vervolgens beschrijven we hoe de gemeentelijke ondersteuning aan ondernemers op dit moment is ingericht en welke inzet gemeenten plegen om ondernemers te bereiken en passende hulp te bieden;
- Daarna verdiepen we de grootste belemmeringen bij de schuldhulpverlening aan ondernemers, wat gemeenten nodig hebben om de ondersteuning aan ondernemers met financiële zorgen (verder) te versterken en waar gemeenten de komende tijd op willen inzetten;
- Tot slot geven we een samenvatting van de bevindingen op hoofdlijnen en plaatsen we deze bevindingen in een bredere context.

De VNG spreekt haar dank uit aan alle gemeenten die hebben bijgedragen aan deze verkenning. Alle inhoudelijke reacties en de actieve deelname aan de bijeenkomsten en overleggen leverden samen dit rijke en actuele beeld op. We hebben er in deze verkenning bewust voor gekozen om kwantitatieve en kwalitatieve data te combineren. Dankzij de uitgebreide reacties van gemeenten geven we in deze verkenning een verdere verdieping op de praktijk van gemeenten door letterlijke (anonieme) citaten. Deze worden weergegeven in de blauwe tekstblokken.

We kunnen niet garanderen dat deze verkenning volledig recht doet aan de praktijk en context van alle gemeenten of alle gemeenten als zodanig representeert. Deelname aan dit onderzoek vond plaats op basis van vrijwilligheid en het is mogelijk dat gemeenten die zich zeer betrokken voelen of vooruitlopen op dit thema eerder geneigd waren om deel te nemen. Hierdoor kan een bias zijn ontstaan. Om dit zo veel mogelijk te ondervangen is de mogelijkheid geboden de enquête anoniem in te vullen en is de input voor deze verkenning via verschillende methoden en bij verschillende gemeenten verzameld, getoetst en verdiept. De verzamelde data vertonen duidelijke terugkerende thema's (beelden, kansen, knelpunten etc.). Deze verkenning geeft deze terugkerende 'rode draden' weer.

Omwille van de leesbaarheid spreken we in deze verkenning over 'gemeenten'. Daarmee worden gemeenten, maar ook (regionale) samenwerkingsverbanden en door gemeenten gemandateerde organisaties bedoeld die de schuldhulpverlening (deels) namens gemeenten uitvoeren. Waar we spreken over financiële zorgen kan dit verschillende gradaties van vragen of situaties rondom financiën en/of (problematische) schulden betekenen.

3. Bevindingen

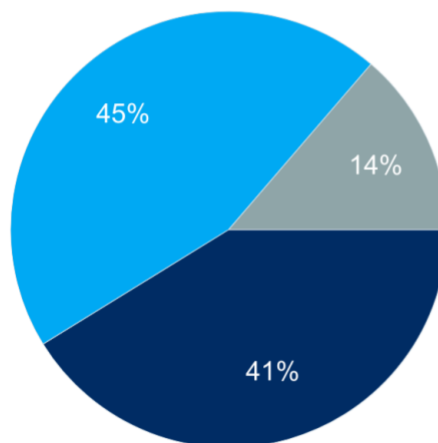
3.1. Huidige instroom van ondernemers met financiële zorgen

Gemeenten zien in het voorjaar van 2022 een lichte toename van het aantal ondernemers dat bij hen aanklopt voor ondersteuning bij financiële zorgen en/of schulden. Het gaat echter om relatief kleine aantallen en de instroom is lager dan verwacht.

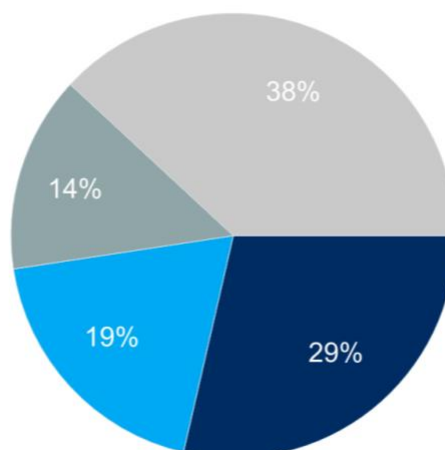
Ziet u een toename van de instroom sinds oktober 2021?

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

Indien ja, hoe groot is de toename?

- 0-10%
- 20-25%
- 50-60%
- Niet te bepalen³

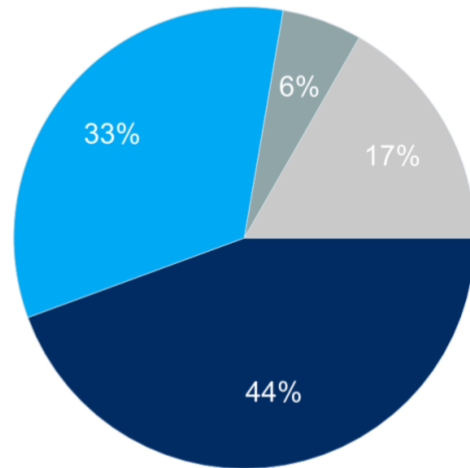
³ Geen inzicht in, geen antwoord gegeven of geen referentiepunt als gevolg van nieuwe doelgroep/organisatie

Tijdens de meedenksessie op 3 maart 2022 vroegen we deelnemers naar de huidige toename van aanmeldingen ten opzichte van oktober 2021. Dat leverde het volgende beeld op:

Wat is de toename van de instroom t.o.v. oktober 2021?

- 0-10%
- 11-20%
- 21-30%
- 31-40%

3.2. Verwachtingen rondom mogelijke instroom

Tijdens de meedenksessie vroegen we gemeenten of zij verwachtten dat het aantal aanmeldingen de komende tijd zal stijgen. Van de deelnemers verwachtte destijds 89% een toename van de instroom en gaf 11% aan niet te weten of er een toename zou volgen.

Gemeenten verwachten dat de aanmeldingen zullen toenemen door het aflopen van de steunmaatregelen, beëindiging uitstel belastingen en de opstart van de invordering. Ook geven diverse gemeenten aan dat ondernemers hebben ingeteerd op hun eigen vermogen of pensioen waardoor buffers ontbreken. De verwachting is dat ondernemers hierdoor (verder) in de problemen kunnen komen. Daarnaast vult een gemeente aan dat zij hun verwachting eveneens baseren op het signaal dat 1 op de 3 ondernemers die Bbz aanvraagt momenteel betalingsachterstanden heeft.

“De financiële reserves zijn na 2 jaar verdwenen waardoor er geen nieuwe (noodzakelijke) bedrijfsinvesteringen gedaan kunnen worden (denk aan aanschaf nieuwe voorjaarscollectie, betaling leveranciers e.d.). Hierdoor zullen betaling van vaste lasten steeds moeilijker worden voor de ondernemer.” - Gemeente tijdens meedenksessie -

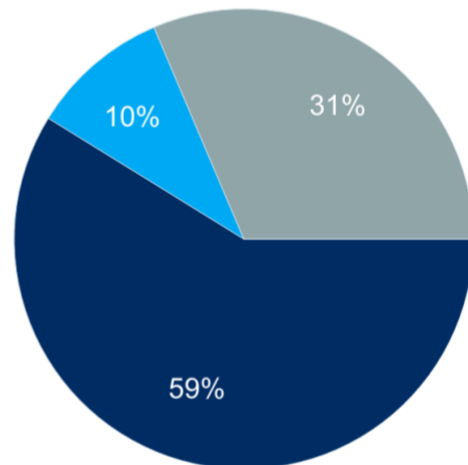
“Stel dat we de Bbz weer gaan uitvoeren zoals voor corona, dan zit er een hele duidelijke levensvatbaarheidstoets. Dan hebben we ook weer ruimte om de levensvatbaarheids-/haalbaarheidstoetsen uit te besteden en goed te kijken naar alle omstandigheden en kunnen we ook gaan kijken naar vermogen. En ik denk niet alleen positief, maar vooral ook negatief vermogen. En ik denk dat er dan ook meer boven water komt aan mensen die het nu niet meer redden.”
- Gemeente tijdens meedenksessie -

In de enquête vroegen we gemeenten of zij in staat zijn een mogelijke instroom op te vangen.

Is uw gemeente in staat een mogelijke instroom op te vangen?

- Ja
- Nee
- Weet ik niet

Van de gemeenten die aangeven een instroom aan te kunnen, plaatst ongeveer een derde de opmerking dit positief te bevestigen, omdat externe partijen hierin voorzien. Zij besteden de schuldhulpverlening uit of hebben samenwerkingsafspraken met externen zoals bijvoorbeeld advocatenkantoren. Een ander deel geeft aan intern voldoende formatie te hebben. Overige gemeenten die positief antwoorden op deze vraag gaan ervan uit dat er voldoende ruimte is op gemeentelijke spreekuren of dat er vanuit Bureau Zelfstandigen kan worden bijgesprongen om een instroom op te kunnen vangen.

De gemeenten die niet weten of zij de instroom aankunnen geven vooral aan dat zij de toestroom (nog) niet kunnen inschatten. Anderen geven aan niet te weten of er actie op wordt ondernomen wordt of hebben er door uitbesteding geen zicht op. Andere gemeenten benoemen juist zorgen over kwetsbaarheid in de mogelijkheid een instroom op te vangen of wijzen op de al aanwezige hoge druk bij schuldhulpverlening. Dezelfde teams zijn bijvoorbeeld soms ook belast met de afhandeling van de hersteloperatie toeslagen.

De gemeenten die zeggen niet voorbereid te zijn geven aan dat zij capaciteit en/of kennis missen.

3.3. Kenmerken van ondernemers die gemeenten bereiken

Hieronder volgen enkele kenmerken (sector, rechtspersoon, aantal medewerkers) van de ondernemers die gemeenten de afgelopen periode wel of juist (nog) niet om ondersteuning vroegen. Daarbij geven gemeenten in de meedenksessie aan dat vooral de ondernemers voor wie de drempel het laagst is (bijvoorbeeld al bekend zijn met de gemeente door steunmaatregelen) of waarvoor de nood het hoogst is zich op dit moment lijken te melden.

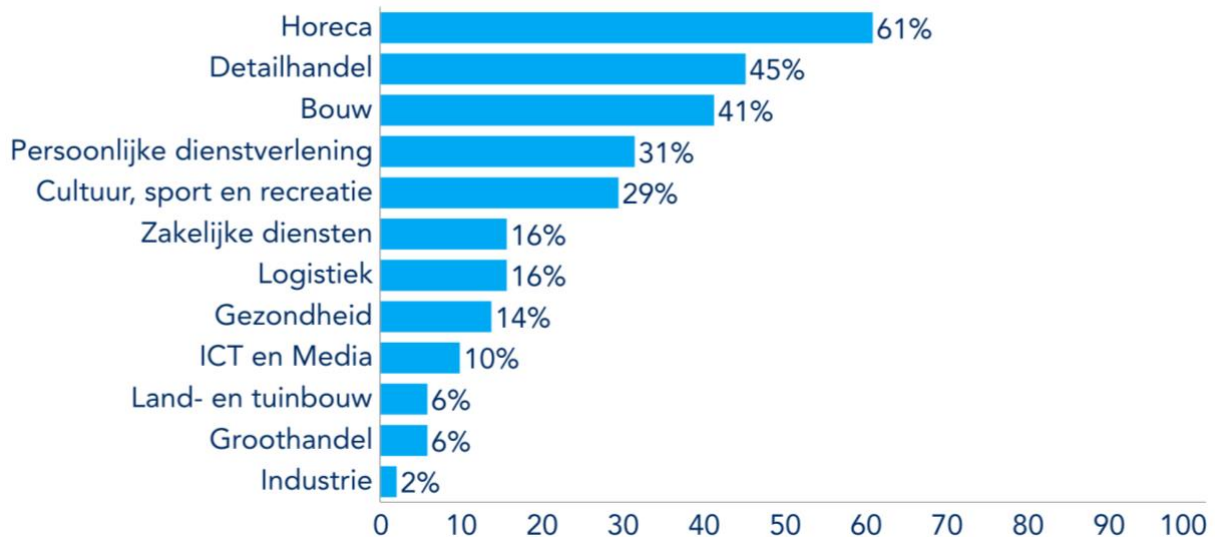
“Ik denk iets meer naamsbekendheid, doordat de gemeente natuurlijk met de Tozo heeft geholpen en dat ondernemers toch denken bij de gemeente is misschien nog iets te halen of daar kan ik me melden”. - Gemeente tijdens meedenksessie -

Ook geven gemeenten aan dat de coronapandemie hier direct of indirect op verschillende manieren invloed op gehad kan hebben. Een deel van de ondernemingen die zij op dit moment zien was mogelijk voor corona al minder stabiel en daardoor melden deze ondernemers zich mogelijk eerder. Dit is soms lastig te bepalen.

“Aan de andere kant hebben we natuurlijk ook aanvragen gehad van mensen die in een sector werken waarvan je aanvankelijk denkt: ‘Hé, maar jij bent toch helemaal niet geraakt?’ Maar goed, je kunt natuurlijk net heel lang in quarantaine moeten, omdat de kinderen corona hebben of je zelf besmet was en er daardoor lang uit bent.” - Gemeente tijdens meedenksessie –

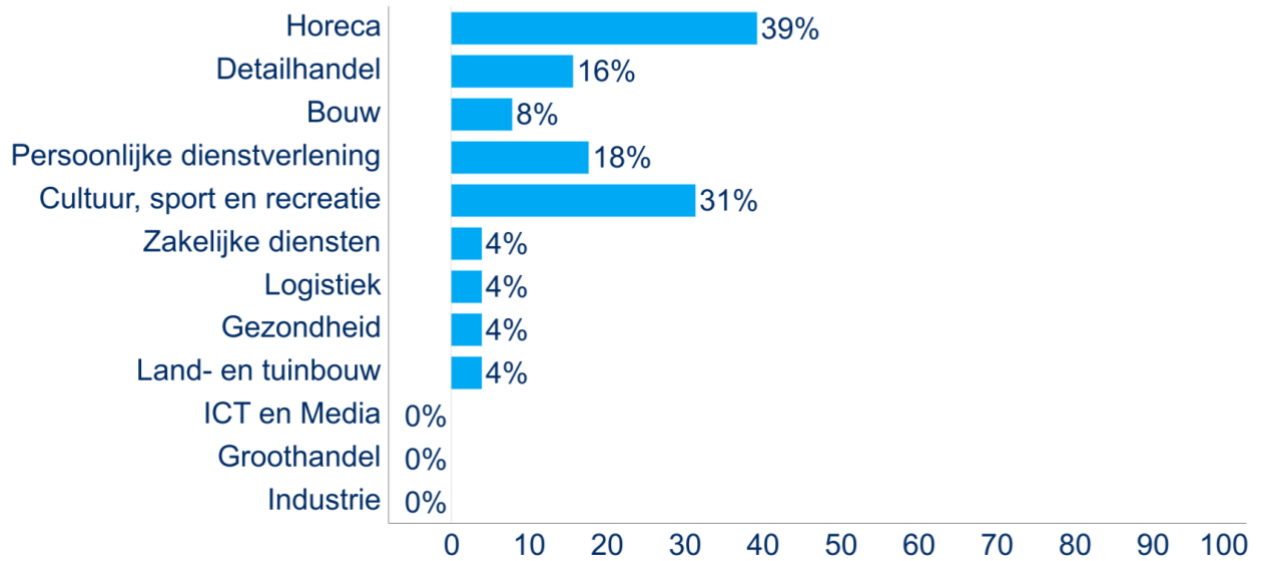

Welke ondernemers vragen hulp aan bij uw gemeente? (sector)

Welke ondernemers verwacht u wel, maar vragen (nog) geen hulp? (sector)

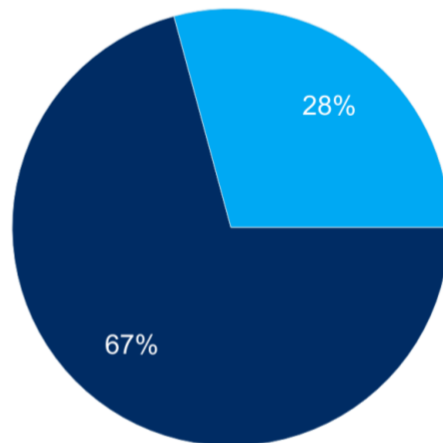
3.3.1. Type rechtspersonen die wel of (nog) geen hulp vragen

Van de ondervraagde gemeenten geeft twee derde aan dat de hulpvraag afkomstig is van natuurlijke personen. Ruim een kwart van de ondervraagde gemeenten geeft aan hulpvragen te ontvangen van rechtspersonen.

Welke ondernemingen vragen hulp aan bij uw gemeente/organisatie?

- Natuurlijke personen: Ondernemers met een eenmanszaak, VOF, Commanditaire Vennootschap of maatschap
- Rechtspersonen: Ondernemers met een BV, NV, vereniging, stichting of ander rechtspersoon

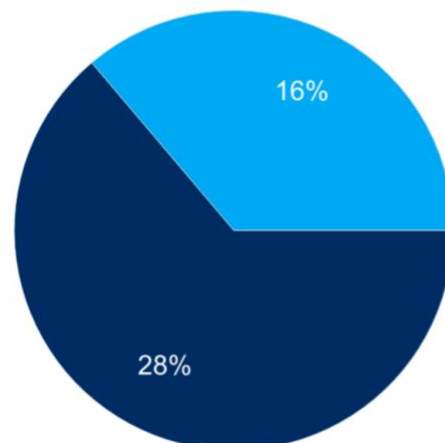

We vroegen gemeenten ook welke ondernemers ze nog wel verwachten, maar nu nog geen hulp vragen. Iets meer dan een kwart van de gemeenten geeft aan dat zij nog hulpvragen verwachten van ondernemers die wel hulp nodig hebben, maar dit niet hebben aangegeven.

Welke ondernemers verwacht u wel, maar vragen (nog) geen hulp?

- Natuurlijke personen: Ondernemers met een eenmanszaak, VOF, Commanditaire Vennootschap of maatschap
- Rechtspersonen: Ondernemers met een BV, NV, vereniging, stichting of ander rechtspersoon

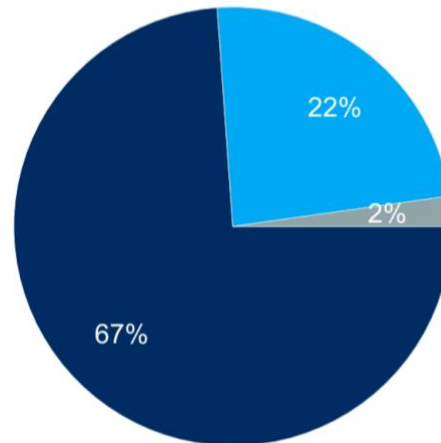
3.3.2. Aantal medewerkers in dienst van ondernemers die hulp vragen

Gemeenten zien op dit moment vooral eenmanszaken en ondernemingen met enkele medewerkers die om hulp vragen. Tweederde van de ondervraagden ziet zelfstandigen met een hulpvraag. Ruim één op de vijf geeft aan dat ondernemers met 2-9 medewerkers hulp vragen binnen hun gemeente.

Welke ondernemingen vragen hulp aan bij uw gemeente/organisatie?

- Zelfstandige
- Ondernemer (2-9 medewerkers)
- Ondernemer (10-49 medewerkers)

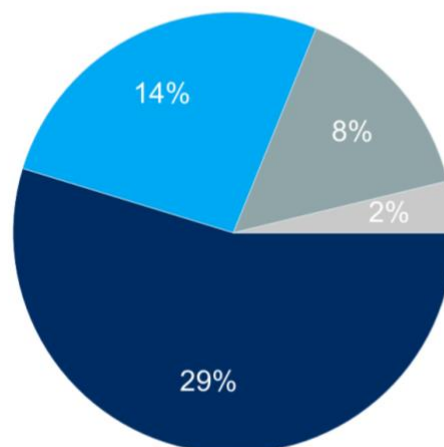

Bijna 30% van de gemeenten geeft aan nog zelfstandigen met een hulpvraag te verwachten. Ruim één op de zeven gemeenten verwacht nog ondernemers met 2-9 medewerkers. Gemeenten zien en verwachten geen tot weinig hulpvragen van grotere ondernemingen.

Welke ondernemingen verwacht u wel, maar vragen (nog) geen hulp?

- Zelfstandige
- Ondernemer (2-9 medewerkers)
- Ondernemer (10-49 medewerkers)
- Ondernemer (50-249 medewerkers)

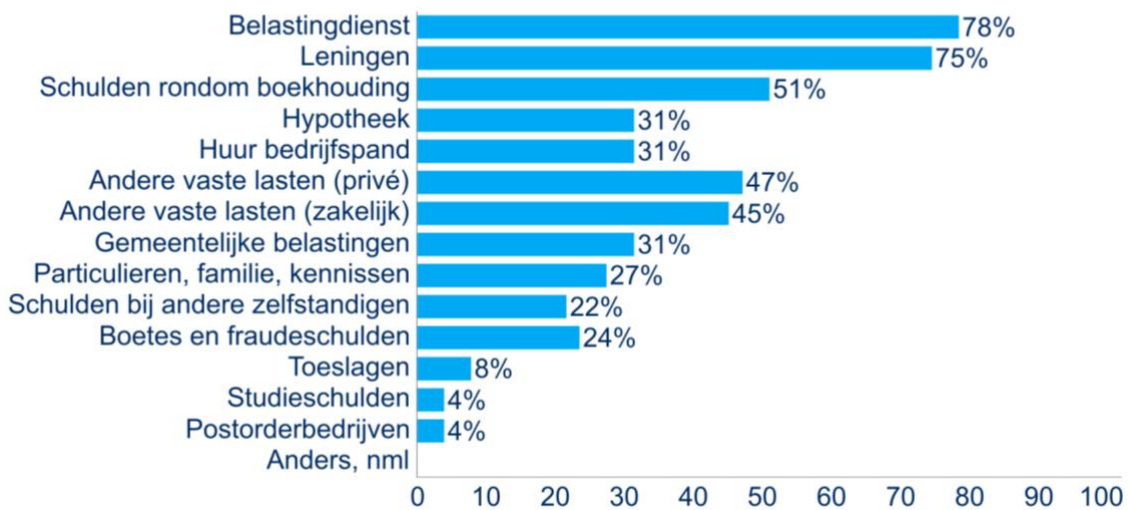
3.4. Situatie en vragen van ondernemers

3.4.1. Meest voorkomende schulden

De meest voorkomende schulden bij ondernemers die gemeenten ondersteunen, zijn schulden bij de belastingdienst en leningen bij banken. Daarnaast komen ook schulden rondom de boekhouding voor en zijn er schulden in de vaste lasten, zowel zakelijk als privé. Ook lijken combinaties van schulden bij de vaste lasten privé én zakelijk veel voor te komen, bijvoorbeeld hypotheek en huur. De schuldenlast bestaat dus vaak uit een combinatie van particuliere en zakelijke schulden.

Wat zijn de meest voorkomende schulden bij ondernemers?

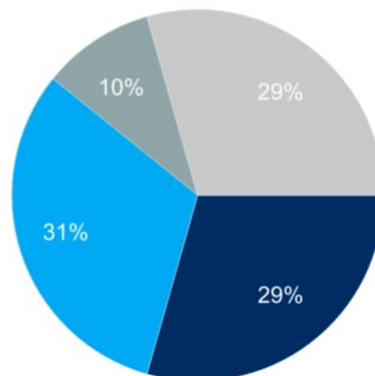
3.4.2. Stoppers en voortzetters

Voor zover bekend zien gemeenten vooral ondernemers die hun onderneming willen voortzetten. Daarbij maken diverse gemeenten wel de kanttekening dat de bedrijven van deze ondernemers niet altijd als levensvatbaar worden ingeschat.

Hoeveel % van de ondernemers die zich meldt wil het bedrijf voortzetten?

- Vrijwel allemaal (90 – 100%)
- Het merendeel (60 – 80%)
- Ongeveer de helft
- Overig (onbekend/onduidelijk)

“De meesten willen niet stoppen ook als blijkt dat het echt niet levensvatbaar is. Dan kiezen ze er vaak voor om geen hulp te accepteren en hun bedrijf voort te zetten” - Gemeente in enquête –

*“Bijna allemaal willen ze doorgaan, het alternatief om in loondienst te gaan is er vaak niet (bijvoorbeeld door fysieke beperkingen, leeftijd, vergunningen en/of huurverplichtingen)”
- Gemeente in enquête -*

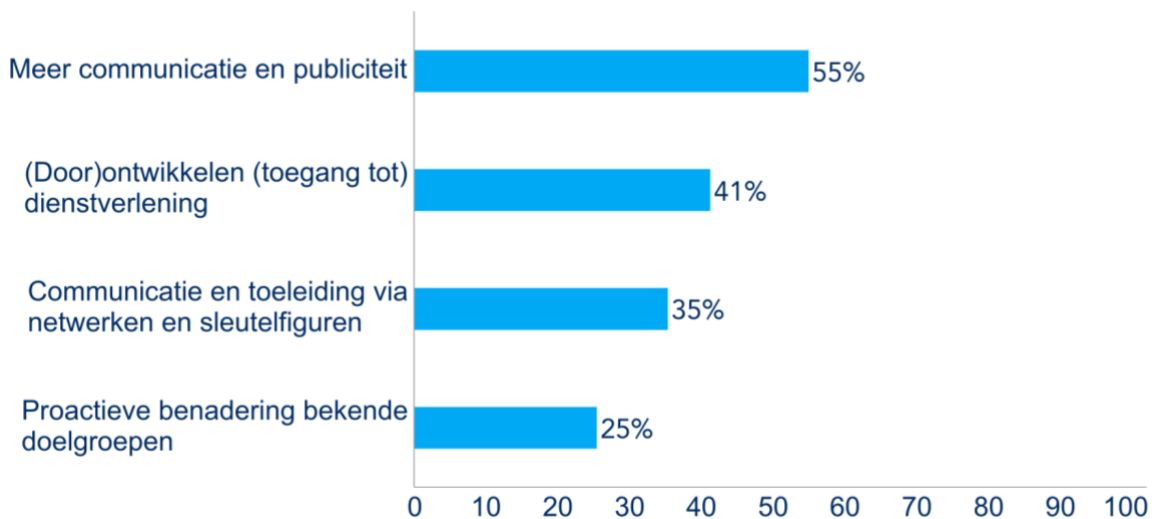
3.5. Extra inzet van gemeenten rondom ondernemers met financiële zorgen

3.5.1. Extra inzet om ondernemers te bereiken

Naast de reguliere dienstverlening zijn gemeenten actief bezig met het vergroten van het bereik en het eerder bereiken van ondernemers.

Welke extra inzet pleegt u als gemeente om ondernemers te bereiken?

Meer communicatie en extra publiciteit

Veel gemeenten besteden aandacht aan het vergroten van hun bereik door aanvullende informatie over ondersteuning aan ondernemers op hun eigen website te plaatsen. Daarnaast zetten gemeenten in op extra publiciteit via social media, plaatselijke kranten, lokale flyer-acties en nieuwsbrieven.

(Door)ontwikkelen ingang en toegang tot dienstverlening

Gemeenten werken aan het versterken van de interne afstemming en integrale samenwerking (bijvoorbeeld Bbz en EZ). Daarnaast worden programma's en pilots genoemd om dienstverlening te ontwikkelen of de bestaande schuldhulpverlening aan ondernemers te versterken om zo beter aan te sluiten bij ondernemers die zij willen bereiken. Bijvoorbeeld via regionale samenwerking, het inzetten van boekhouders en initiatieven als een schuldhulproute voor ondernemers, een gezamenlijke loket of huisbezoek, een coronaherstelfonds of kredietfonds. Tot slot zetten gemeenten in op het verlagen van de drempel tot hun dienstverlening door een meer eenduidige en gebruikersvriendelijke toegang voor ondernemers.

Communicatie en toeleiding via netwerken en sleutelfiguren

Gemeenten zoeken actief de samenwerking op met lokale ondernemersnetwerken en ondernemersverenigingen. Ook leggen ze verbindingen met diverse andere partners die dicht(er) bij ondernemers staan, zoals accountants, boekhouders, banken, maar ook organisaties als Over

Rood en VNO-NCW. Gemeenten hopen via deze kanalen meer ondernemers te bereiken. Diverse gemeenten organiseren voor deze partners aanvullend ook informatiebijeenkomsten over de gemeentelijke ondersteuning aan ondernemers in de hoop zo het aantal doorverwijzingen te verhogen. Ook sloten enkele gemeenten zich aan bij Geldfit Zakelijk.

Proactief benaderen bekende doelgroepen

Gemeenten geven aan zelf bewust het initiatief te nemen en ondernemers te benaderen in plaats van de eerste stap bij de ondernemers zelf te laten. Met name het proactief nabellen van de ondernemers die gebruik maakten van de Tozo, NOW, TVL of Bbz wordt veel genoemd. Ook versturen gemeenten gerichte mailingen aan deze specifieke groepen.

“Een tijd geleden hebben we Tozo 5 uitkeringen uitgekeerd aan de ondernemers die dit hadden aangevraagd. We maakten gebruik van dat moment om in contact te treden met ondernemers om te vragen of zij hulp nodig hadden bij andere zaken. Naar aanleiding daarvan zagen we een toename in het aantal ondernemers dat schuldhulpverlening aanvroeg en ook andere voorzieningen bij de gemeente wilden aanvragen. Dat viel ons op. En dat is denk ik ook wel logisch. De actieve houding van de gemeente levert op dat je meer ondernemers kan helpen. Als je zoveel mogelijk ondernemers wilt helpen, dan moet je ook actief contact zoeken.”

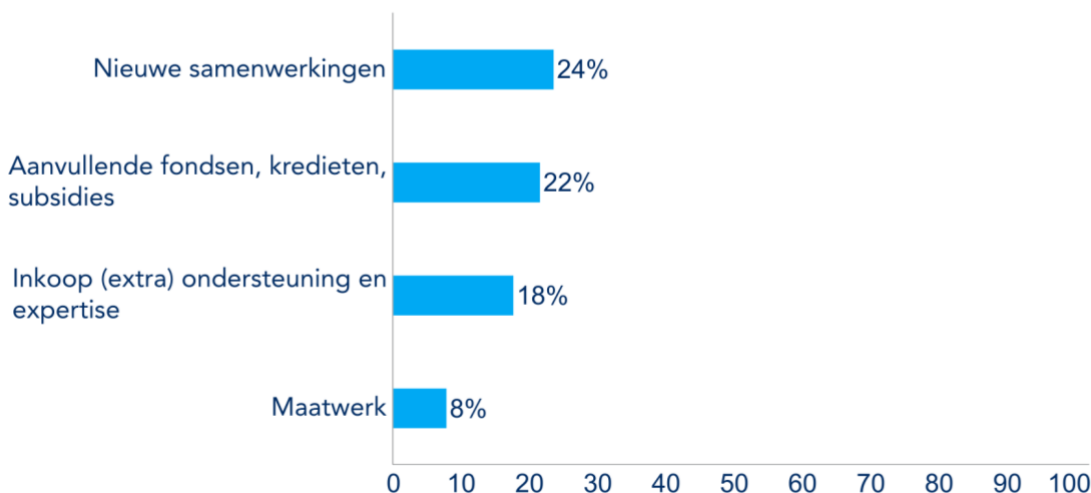
- Gemeente tijdens meedenksessie -

3.5.2. Extra inzet om ondernemers passend te kunnen helpen

Diverse gemeenten geven aan aanvullende inzet te plegen om ondernemers passend(er) te ondersteunen. De hieronder genoemde inzet is aanvullend op het aanbieden van Bbz, verschillende vormen van schuldhulpverlening en (destijds) de uitvoering van de coronasteunmaatregelen.

Welke extra inzet pleegt u als gemeente om ondernemers passend te ondersteunen?

Samenwerkingsverbanden

Ongeveer een kwart (24%) van de ondervraagde gemeenten geeft aan extra in te zetten op nieuwe samenwerkingen. Ze noemen uiteenlopende samenwerkingen en projecten met bijvoorbeeld regionale mobiliteitsteams, provincies, EZ-afdelingen, ondernemingspleinen en schuldhulpmaatjes, waarbij ook aandacht wordt gegeven aan een warme overdracht. Daarnaast worden bredere samenwerkingsverbanden - en overeenkomsten opgezet. Zo werkt een gemeente met een uitzendbureau voor (om)scholing of overstap naar loondienst. Helpen specialisten van de Participatiewet en Bbz de uitstroom uit uitkeringen te bevorderen. Is er samenwerking met advocatenkantoren voor arbeidsrechtelijke procedures en incasso van debiteuren en worden bedrijfskundige adviesbureaus en professionele bedrijfsadviseurs betrokken bij heroriëntatietrajecten.

"[Naam project] voor ondernemers in horeca en retail in samenwerking met de regio en een aantal andere organisaties. Met name bedoeld voor ondernemers die door corona getroffen zijn. Zij krijgen een zogenaamde scan van hun onderneming met een analyse van de problemen en een oplossingsrichting" - Gemeente in enquête -

Aanvullende fondsen om gaten te dichten

Diverse gemeenten (22%) lijken daarnaast lokaal te zoeken naar mogelijkheden om ontbrekende schakels in de ondersteuning en/of hiaten in de saneringsmogelijkheden te dichten voor de ondernemers die nu tussen wal en schip vallen. Zo valt op dat verschillende gemeenten budget vrijmaken om de rekeningen van boekhouders of accountants te betalen, zodat de boekhouding afgerond kan worden. Zo wordt voorkomen dat trajecten hierop vastlopen. Daarnaast noemen gemeenten hier onder andere subsidieregelingen, herstelbudgetten, ondernemerskredieten, verhogingen van saneringskredieten, vouchers voor ondernemers om hulp in te kopen en MKB-Doorstartfondsen voor ondernemers die niet onder Bbz vallen.

Inkoop van (extra) ondersteuning en expertise

Een net iets kleiner aandeel (18%) van de deelnemende gemeenten koopt extra (gespecialiseerde) schuldhulpverlening en budgetbeheer in om hun slagkracht of deskundigheid te vergroten. Ook breiden ze hun bestaande ondersteuningsaanbod uit met bijvoorbeeld administratieve ondersteuning rondom de boekhouding en aangiften, maar ook met financieel, juridisch en/of marketingadvies.

*"Ondernemers geven aan dat ze moeite hebben met hun boekhouding, ze gaan graag het gesprek aan over de levensvatbaarheid van hun onderneming; 'Moet ik hier mee doorgaan of niet?' Op die vlakken zouden we hulp kunnen bieden aan ondernemers. Dus het gaat niet alleen over schuldhulpverlening. Het gaat ook over het aangaan van een gesprek om te oriënteren op de mogelijkheden van stoppen of doorstarten, of in loondienst gaan.
- Gemeente tijdens meedenksessie -*

Maatwerk

Tot slot noemen enkele gemeenten extra inzet op het bieden van maatwerk, zoals experttafels waarin verschillende deskundigheden gebundeld worden, een pilot ondernemerskrediet, het ontwikkelen van een corona herstelagenda die ruimte biedt voor maatwerkafspraken en het gespreid betalen van gemeentelijke lasten.

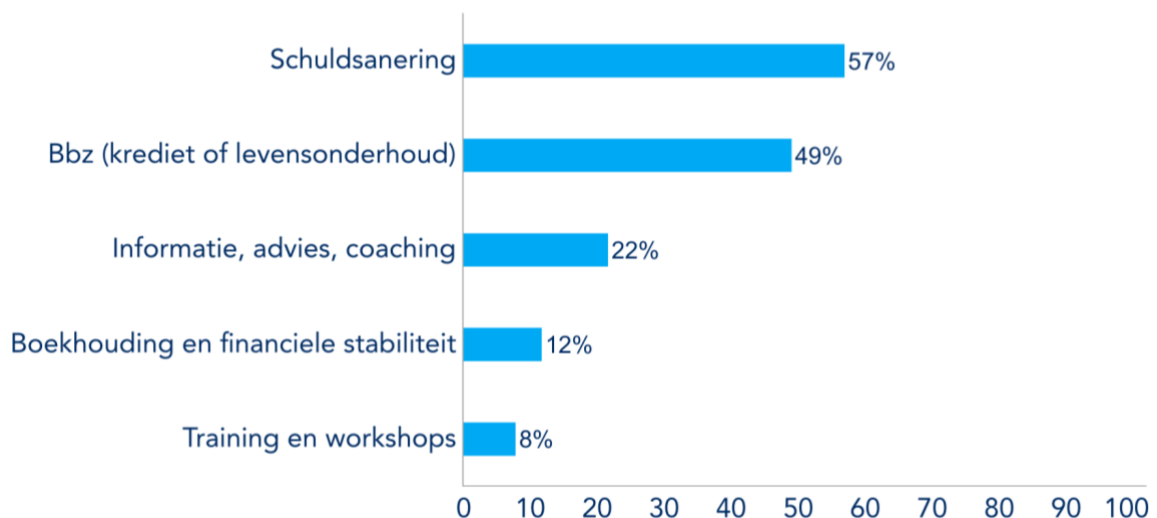
3.5.3. Perspectief voor ondernemers die hun bedrijf willen voortzetten

We vroegen gemeenten welk perspectief zij op dit moment kunnen bieden aan ondernemers die hun bedrijf willen behouden. De meeste gemeenten geven aan ondernemers vanuit de Bbz te kunnen ondersteunen bij levensonderhoud of een krediet te kunnen verstrekken wanneer ondernemers daarvoor in aanmerking komen. Daarnaast wordt schuldsanering genoemd om uiteindelijk met een perspectief op een schuldvrije toekomst verder te kunnen met de onderneming. De inzet van de Wet Homologatie Onderhands Akkoord (WHOA) wordt in de reacties twee keer genoemd. Deze wet is op 1 januari 2021 in werking getreden en maakt het mogelijk om zonder een faillissement een akkoord met schuldeisers te sluiten, ook als niet alle schuldeisers met het voorgestelde akkoord instemmen. Uit reacties komt nadrukkelijk naar voren dat de genoemde mogelijkheden afhankelijk zijn van de levensvatbaarheid van het bedrijf.

“Als het bedrijf niet levensvatbaar wordt bevonden, kan de gemeente niet of maar beperkt hulp bieden. Stoppen met het (verlieslatende) bedrijf is niet altijd de oplossing (bijstand is in een heel aantal gevallen geen optie en loondienst niet altijd voorhanden).” - Gemeente in enquête –

Welke vorm van perspectief kunt u ondernemers bieden die hun bedrijf willen voortzetten?

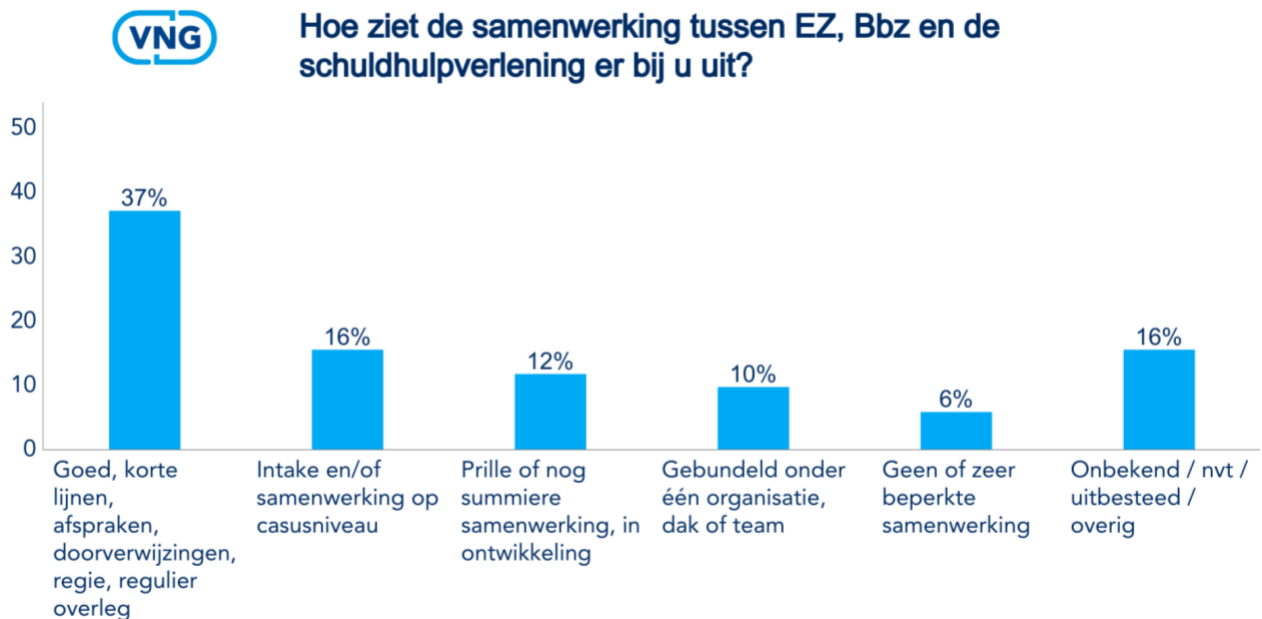
Verder noemen gemeenten diverse vormen van informatie, advies en coaching. Dit is vooral gericht op het optimaliseren van de onderneming en het maken van keuzes rondom (voortzetting van) de onderneming. Het op orde brengen van de boekhouding en het zorgen voor financiële stabiliteit door budgettrainingen of budgetbeheer wordt ook een aantal keren genoemd (12% van de gemeenten). Daarnaast benoemen enkele gemeenten workshops en trainingen gericht op vakkennis of vaardigheden, zodat ondernemers steviger in de markt staan. Tot slot benadrukken sommige gemeenten in de toelichtingen dat op deze vraag geen eenduidig antwoord te geven is. De ondersteuning is maatwerk en verschilt daarom per ondernemer, zoals ook blijkt uit deze reactie:

“De zoektocht is bij elke ondernemer weer anders. We kijken vanuit de ondernemer wat hij of zij nog kan of wil. Op dit moment proberen we een parttimebaan te zoeken voor deze mensen ook via een uitzendbureau en of ook begeleiding. Dit kan tijdelijk zijn om daarna weer door te starten met het bedrijf. Er zijn van uit de gemeente allerlei vormen van begeleiding mogelijk.”

- Gemeente in enquête -

3.5.4. Samenwerking tussen EZ, Bbz en schuldhulpverlening

We vroegen gemeenten hoe de samenwerking eruitziet tussen de gemeentelijke afdelingen, organisaties en/of voorzieningen die het meest betrokken zijn bij de ondersteuning aan ondernemers met financiële zorgen: EZ, Bbz en de schuldhulpverlening.

Deze vraag resulteerde in uiteenlopende reacties. Enkele gemeenten geven aan dat de Bbz en schuldhulpverlening (en soms ook EZ, Zelfstandigenloket en Participatiewet) onder één organisatie,

dak of in één team georganiseerd zijn. Anderen geven aan op casusniveau samen te werken en/of de intake gezamenlijk te voeren vanuit Bbz en schuldhulpverlening.

“De interne samenwerking is goed. Een eerste (aanmeld)gesprek met de ondernemer wordt gezamenlijk gevoerd door een medewerker van het team schuldhulp en een medewerker Bbz. Tijdens het gesprek wordt beoordeeld welke afslag genomen wordt: inzet Bbz of schuldhulp. Er vindt ook periodiek overleg plaats met EZ als vindplaats voor ondernemers en om de interne- en externe communicatie af te stemmen.” - Gemeente in enquête -

Ongeveer 37% beschrijft de samenwerking als goed. Daarbij wordt vooral gerefereerd aan korte lijnen, goede afspraken, duidelijke regie(voering), warme doorverwijzingen of regulier (casus)overleg. Er zijn echter ook gemeenten die de samenwerking als een nog pril of (aanvankelijk) moeizaam proces beschrijven. Zo wordt bijvoorbeeld gesproken over summiere samenwerking, lijnen die openstaan, het nog verder moeten inrichten, elkaar informeren bij toekenning of afwijzing of jaarlijkse evaluatiemomenten. Een enkeling geeft aan dat er geen of slechts beperkte concrete samenwerking is.

3.6. Belemmeringen bij de (schuld)hulpverlening aan ondernemers

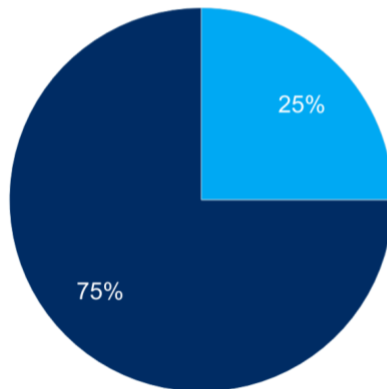
3.6.1. Zijn er ondernemers die gemeenten niet voldoende kunnen ondersteunen?

Tijdens de meedenksessie gaf 75% van de deelnemers aan dat er ondernemers zijn die zij niet voldoende kunnen ondersteunen. Situaties die genoemd werden varieerden van ondernemers met administratieachterstanden en ondernemers die niet willen stoppen met hun bedrijf (terwijl doorgaan meer schulden oplevert) tot ondernemers met werkende partners. Ook ondernemers die weliswaar ingeschreven zijn bij de KvK, maar niet weten wat er bij het ondernemerschap komt kijken (bijvoorbeeld maaltijdbezorgers) werden benoemd. Gemeenten gaven aan dat het binnen de eigen organisatie soms ontbreekt aan specifieke kennis over de complexe administratie en boekhouding van ondernemers. Ook een tekort aan kennis en ervaring rondom ondernemers met schulden in het algemeen werd als reden aangedragen.

Zijn er ondernemers die u als gemeente niet voldoende kunt ondersteunen?

- Ja
- Weet ik niet

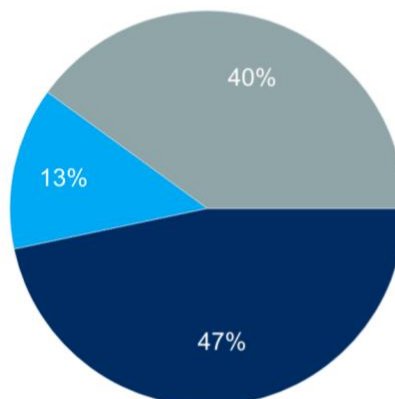
3.6.2. Zien gemeenten uitval van ondernemers binnen de schuldhelpverlening?

Van de deelnemers aan de meedenksessie gaf 47% aan dat ondernemers vaak uitvallen binnen het proces van schuldhelpverlening, 13% herkende dit niet en 40% had hier onvoldoende inzicht in.

Ziet u als gemeente uitval van ondernemers binnen de schuldhelpverlening?

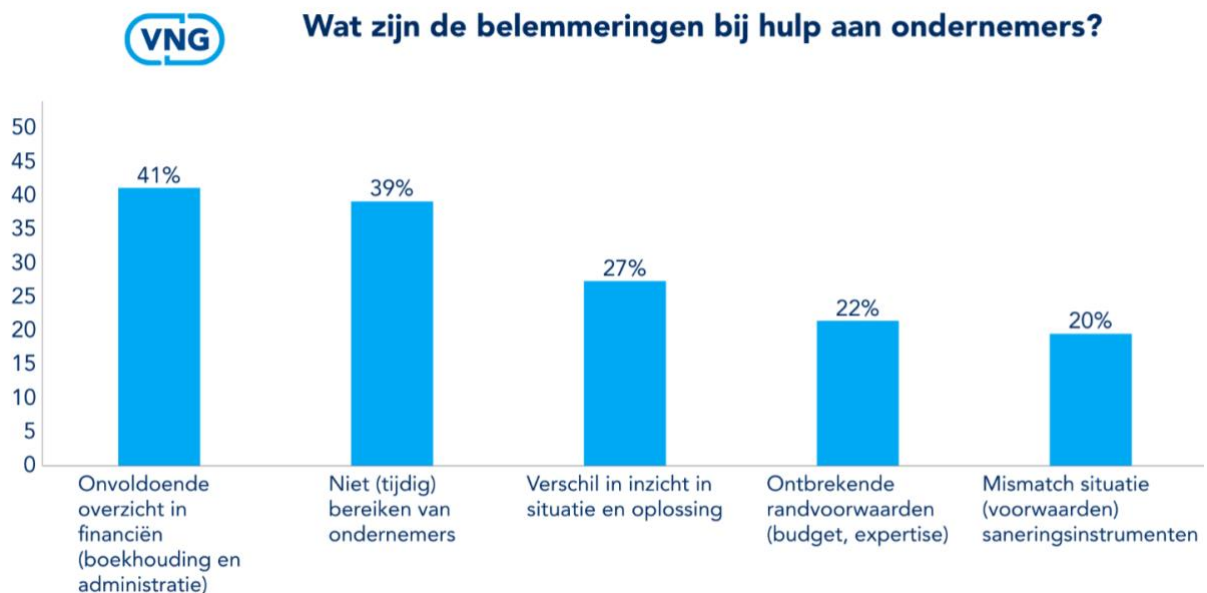
- Ja
- Nee
- Weet ik niet

Redenen voor uitval die genoemd werden zijn met name het niet (kunnen) aanleveren van financiële stukken en administratie, ondernemers die na de intake en plan van aanpak toch zelf proberen de schulden op te lossen en de pijn en schaamte bij ondernemers om te moeten inzien hoe het werkelijk gaat met de onderneming. Als andere reden voor uitval wordt het opstellen van prognoses op basis van de afgelopen 3 jaar genoemd. Door de lockdowns is dat lastig toepasbaar. Het doorverwijzen naar en samenwerken met partijen als bewindvoerders, Over Rood, Humanitas of Schuldhulpmaatje werd juist als positieve factor genoemd om de uitval te beperken.

3.6.3. De grootste belemmeringen bij de schuldhulpverlening aan ondernemers

In de enquête vroegen we gemeenten naar de drie grootste belemmeringen bij de schuldhulpverlening aan ondernemers. Hieronder volgt een kwantitatieve en kwalitatieve samenvatting van de reacties.

Onvoldoende overzicht: boekhouding en administratie niet op orde

Het ontbreken van een (geordende) administratie en een niet afgeronde boekhouding en aangiften wordt veelvuldig (door 41% van de gemeenten) genoemd als belemmering. Gemeenten geven aan dat ondernemers onvoldoende vaardigheden hebben en/of dat er vaak geen geld is om de boekhouder te betalen. Als de ondernemer betaalachterstanden heeft bij de boekhouder, dan houdt de betreffende boekhouder de administratie bovendien soms gegijzeld tot de achterstand wordt betaald. Door het ontbreken van boekhouding en/of administratie komt het traject in een impasse: zonder financieel overzicht kan bijvoorbeeld geen schuldenoverzicht worden opgesteld, Bbz-aanvraag worden gedaan of vrij te laten bedrag (hierna: vtlb)⁵ worden berekend.

Niet (tijdig) bereiken van ondernemers

39% van de gemeenten noemt het (tijdig) bereiken van ondernemers als uitdaging. Veel ondernemers lijken een drempel te ervaren om bij de gemeente aan te kloppen. Schaamte en trots

⁵ Het bedrag dat inwoners tijdens een schuldregeling overhouden om van te leven.

bij ondernemers wordt hierbij als meest voorkomende oorzaak genoemd. Daarnaast geven meerdere gemeenten aan dat ondernemers en/of hun adviseurs vaak onbekend zijn met de ondersteuningsmogelijkheden van gemeenten waardoor ondernemers de weg naar gemeenten niet goed weten te vinden. Tot slot wordt het imago van gemeenten en misvattingen over de (voorwaarden bij) ondersteuning van gemeenten als oorzaak genoemd. Zo zou het bedrijf altijd beëindigd moeten worden, ben je na aanmelding alle regie kwijt of moet je van 50 euro per week leven, daarnaast staan (lokale) overheden soms bekend als logge bureaucratische organisaties.

“Er is heel veel angst bij ondernemers over shvo: moet ik in budgetbeheer en van weekgeld leven, moet ik met mijn onderneming stoppen, krijg ik een BKR-registratie. Daar zou een landelijke campagne heel goed voor zijn. Taboe en vragen/angst wegnemen”
- Gemeente tijdens meedenksessie -

Verschil in inzicht situatie en oplossing

Opvallend is dat 27% van de gemeenten een verschil van inzicht tussen de gemeente en de ondernemer noemt rondom de (ernst van) de financiële situatie en/of de bijpassende oplossing. Zo wordt vaak geschreven dat ondernemers niet (willen) inzien dat het bedrijf niet levensvatbaar is of dat zij desondanks niet willen stoppen met het bedrijf. Ook geven gemeenten aan dat ondernemers de situatie soms liever zelf of met geld oplossen in plaats van met schuldhulpverlening. Wanneer de inzichten over de situatie of de oplossing ver uiteenlopen kan dat negatieve gevolgen hebben voor de motivatie voor het traject en dat vergroot het risico op uitval.

“Ondernemers die wel schulden hebben, maar die echt niets te maken willen hebben met schuldhulpverlening. Dat is een imagoprobleem denk ik omtrent het woord schuldhulpverlening. En de hoop dat er met een fors krediet een doorstart gemaakt kan worden.”
- Gemeente tijdens meedenksessie -

Mismatch situatie en (de voorwaarden voor) de saneringsinstrumenten

Diverse gemeenten (20%) rapporteren mismatches in het instrumentarium dat zij ter beschikking hebben ten opzichte van de doelgroep die zich bij hen meldt. Deze mismatch heeft soms te maken met een tekort aan vaardigheden of inzicht van ondernemers om te kunnen voldoen aan voorwaarden en een gebrek aan (middelen voor) ondersteuningsmogelijkheden om dit op te vangen. Gemeenten benoemen vooral knellende criteria om ondernemers in aanmerking te laten komen voor een voorziening. Zo noemen gemeenten voor de Bbz bijvoorbeeld leeftijdsbeperkingen, inkomensbeperkingen en doelgroepbeperkingen of het vereiste dat er een levensvatbaar bedrijf en stabiele inkomsten moeten zijn. Daarnaast wordt aangegeven dat sociale kredieten te laag zijn voor de schuldenlast van ondernemers. Vooral wanneer ondernemers niet onder de Bbz-doelgroep

vallen leidt dit vaak tot knelpunten. Tot slot schrijven gemeenten dat de Wet sanering natuurlijke personen (hierna: Wsnp) niet toegankelijk genoeg is voor ondernemers.

“In de Wsnp een ruimere visie op ondernemerschap. De toelatingseisen zijn heel streng, niet meer van deze tijd waarin veel mensen (noodgedwongen) zzp'er werden.” - Gemeente in enquête -

Ontbrekende randvoorwaarden

Gemeenten schrijven dat de ondersteuning aan ondernemers flink versterkt kan worden door meer samenwerking met gemeentelijke afdelingen en (de inzet van) externe specialisten. De middelen om te investeren in samenwerking of specialismen in te kopen ontbreken hier echter voor. Daarnaast ontbreekt het soms intern aan specifieke expertise op (schuldhulpverlening aan) ondernemers en heroriëntatie. Verder is er een tekort aan (middelen voor) ondersteuningsmogelijkheden wanneer een ondernemer onvoldoende administratieve vaardigheden heeft.

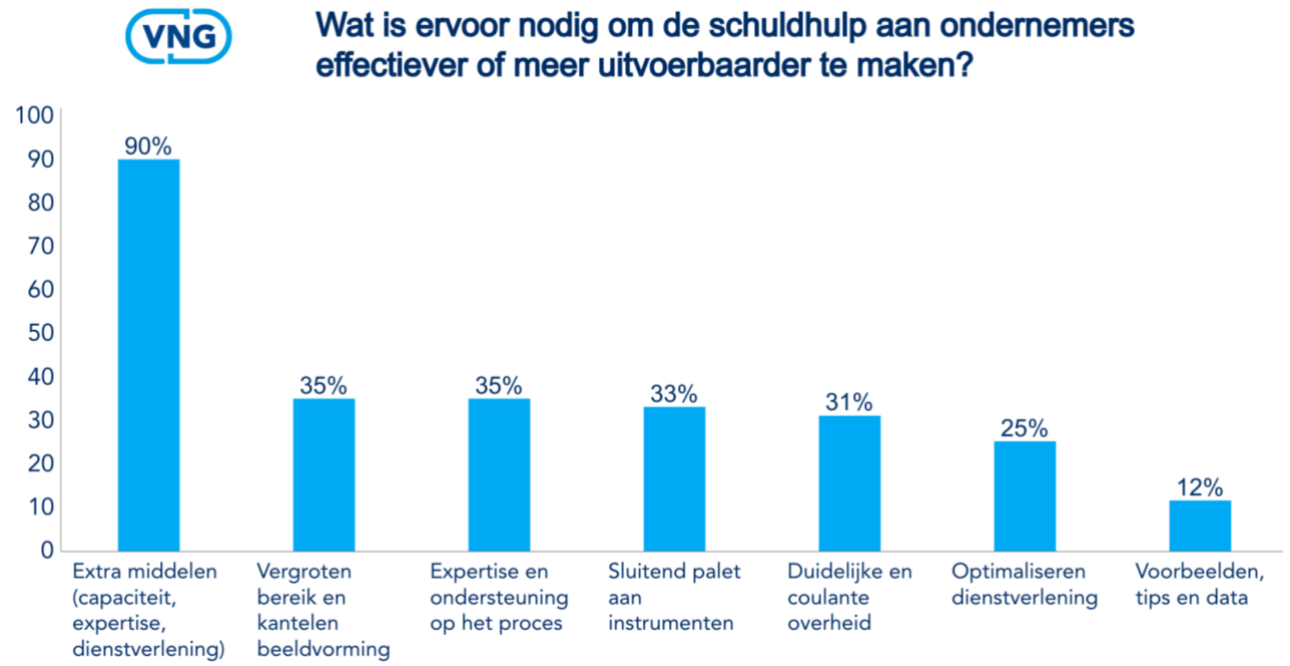
3.7. Wat hebben gemeenten nodig?

Tijdens het (be)sprekkuur met de Nationale Ombudsman vroegen we aan gemeenten wat effectief is bij de schuldhulpverlening aan ondernemers. De input werd verzameld in onderstaande wordcloud:

Daarnaast vroegen we in de meedenksessie waarmee gemeenten het meest geholpen zijn als het gaat om schuldhulpverlening aan ondernemers. Uit de reacties kwam duidelijk naar voren dat gemeenten behoefte hebben aan onderlinge uitwisseling en samenwerking rondom bijvoorbeeld: ervaringen, goede voorbeelden, de inrichting van schuldhulpverlening aan ondernemers en het vaststellen van levensvatbaarheid. Gemeenten zijn ook op zoek naar houvast in het proces. Ze vragen bijvoorbeeld om een voorbeeld werkproces, een onderzoek naar best practices en verschillende uitvoeringsscenario's. Daarnaast is er behoefte aan structurele middelen voor schuldhulpverlening en meer deskundigheid op dit thema. Verder komen wensen naar voren op het gebied van landelijke communicatie om ondernemers beter te bereiken. Denk hierbij aan één centraal loket met verschillende afdelingen en/of partners, één doorkiesnummer en het vergroten van de vindbaarheid en doorverwijzing vanuit vindplaatsen. Een deel van de wensen is tot slot gericht op het saneringstraject zelf: behoefte aan medewerking van Belastingdienst, kortere doorlooptijden, een ruimer Bbz-krediet en een kredietmogelijkheid voor ondernemers die niet onder de Bbz vallen.

In de enquête vroegen we gemeenten wat zij nodig hebben om de schuldhulpverlening meer uitvoerbaar of meer effectief te maken. Gemeenten reageerden zeer uitgebreid op deze vragen. Hieronder volgt een kwantitatieve en kwalitatieve samenvatting van hun reacties.

“Bereikbaarheid ondernemers: melden zich vaak pas vijf over twaalf, onbekendheid met gemeentelijke schulddienstverlening, imago van gemeente als bureaucratische organisatie. Onvoldoende integrale aanpak: samenwerking/afstemming zowel binnen de gemeentelijke diensten/afdelingen (bijvoorbeeld sociaal domein - EZ) als met derden voor flankerende dienst/hulpverlening kan enorm worden verbeterd. Er moet echter wel budget zijn om bijvoorbeeld flankerende dienst/hulpverlening te kunnen betalen (denk aan coaches, psychosociale hulpverlening, gespecialiseerd budgetbeheer, etc.). Bbz-saneringskredieten zijn niet mogelijk voor alle ondernemers door inkomensgrenzen, terwijl een saneringskrediet de meeste kans op een geslaagde schuldsanering biedt. De sociale kredieten die in een gewoon minnelijk traject aan particulieren worden verstrekt zijn qua hoogte niet passend voor ondernemers (veel te laag).”
 - Gemeente in enquête -

Extra middelen voor capaciteit, expertise en ondernemersdienstverlening

Vrijwel alle gemeenten (90%) schrijven extra middelen nodig te hebben voor de ondersteuning aan ondernemers met financiële zorgen. Een deel daarvan geeft specifiek aan waar zij deze middelen voor nodig hebben: meer capaciteit/slagkracht, bekostiging van flankerende ondersteuning en specialisten/expertise (juridisch, coaching, advisering). Ook het inrichten van een specifieke

dienstverlening aan ondernemers, zoals een ondernemersloket, preventie of vergoeding aan bewindvoerder voor zzp'ers onder bewind worden genoemd.

“Goede dienstverlening uitgevoerd door juridische professionals gespecialiseerd in het insolventierecht en ondernemingsrecht met affiniteit voor cijfers, kost geld. De investering aan de voorkant van het proces zal uiteindelijk zijn vruchten afwerpen” - Gemeente in enquête -

Vergroten bereik en kantelen beeldvorming

De ondersteuning die gemeenten kunnen bieden is vaak niet (goed) bekend en er bestaan diverse hardnekkige misvattingen over de hulp van gemeenten. Zo'n 35% van de gemeenten geeft aan behoefte te hebben aan een landelijke campagne om ondernemers en hun adviseurs bekend te maken met de gemeentelijke ondersteuning en regelingen en de drempel te verlagen.

“Imago SHV is toch leven in armoede en bureaucratisch ... ondernemers willen hun autonomie en flexibiliteit behouden” – Gemeente tijdens meedenksessie

Diverse gemeenten geven concreet aan wat zou helpen: aansprekende voorbeelden van ondernemers zelf, het ontcrachten van mythes (schuldhulpverlening kost geen geld, aanmelden betekent niet dat je alle regie moet opgeven en van 50,- per week moet leven etc.). Er is vooral behoefte aan een positieve lading en vermijden van woorden als bijstand of schuldhulpverlening.

“Dat je leven of je ondernemerschap niet eindigt bij schuldhulpverlening, ook niet bij ondernemers. Er zijn best wel veel misvattingen. Verplichte budgetbeheer, ik kan niets meer zelf doen en het is sowieso het einde van mijn onderneming. Dat soort ideeën leven er nog steeds bij ondernemers. En als dat vanuit het Rijk kan worden verhelderend. Ja, dat zou heel mooi zijn. Het doorprikken van een aantal mythes.” - Gemeente tijdens meedenksessie -

Voor ondernemers die niet (goed) bekend zijn met gemeentelijke ondersteuning, de problemen liever zelf aanpakken of de stap te groot vinden, geven gemeenten aan mede afhankelijk te zijn van ketenpartners die (letterlijk en figuurlijk) dicht bij de ondernemer staan (zoals bijvoorbeeld VNO of KVK), om ondernemers in beweging kunnen krijgen. Het is dus ook van belang dat accountants, banken etc. weten wat gemeenten kunnen betekenen. Ook zij zijn volgens gemeenten soms onvoldoende bekend met de wettelijke taak, regierol en/of mogelijkheden van gemeenten.

“Een landelijke campagne waarin ondernemers gewezen worden op beschikbare gemeentelijke ondernemersregelingen en schuldhulp. Belangrijk hierbij is dat ondernemers weten dat schuldhulp niet per definitie betekent dat het bedrijf beëindigd moet worden. Daarnaast ook accountants en banken meenemen in de communicatie, want ook zij zijn vaak slecht op de hoogte van de gemeentelijke mogelijkheden” - Gemeente in enquête -

Expertise en ondersteuning op inrichting proces

Ongeveer 33% van de gemeenten heeft behoefte aan ondersteuning en aan mogelijkheden om hun expertise over schuldhulp aan ondernemers te vergroten. Zo wordt een goedkoop doorlopend trainingsaanbod en het aanvullen van de opleiding schuldhulp met kennis over ondernemers genoemd. Ook zoeken gemeenten naar handvatten voor de praktijk: Hoe pak je bijvoorbeeld een schuldregeling aan? Hoe lees je een balans? En hoe maak je een vtlb voor ondernemers? Daarnaast is er behoefte aan ondersteuning bij de keuze voor werkprocessen en systemen en de inrichting daarvan. Dit punt kwam ook herhaaldelijk naar voren in het (be)spreekuur met de Nationale ombudsman. Gemeenten schrijven dat zij meer inzicht wensen in welke mogelijkheden er zijn rondom de handelingsruimte die gemeenten hebben en waar zij hun keuze op kunnen baseren. Verder spelen er ook diverse ondersteuningsvragen op beleids- en uitvoeringsniveau. Zo is er bijvoorbeeld behoefte aan inzicht in wat gemeenten aanvullend moeten regelen voor schuldhulpverlening aan ondernemers. Denk hierbij onder andere aan inzicht in wie wanneer moet registreren in het BKR, welke gevolgen dit heeft voor ondernemers en in welke situaties er een beschikking moet worden gestuurd.

Sluitend palet aan saneringsinstrumenten

Veel gemeenten (33%) geven aan behoefte te hebben aan een sluitend palet aan mogelijkheden, zodat iedere ondernemer die bij hen aanklopt de ondersteuning krijgt die past bij zijn situatie en vaardigheden. Zo worden onder andere genoemd:

- Verruimen van voorwaarden voor toegang tot krediet of levensonderhoud in de Bbz. Daarnaast zou er een passend alternatief moeten zijn voor ondernemers die niet in aanmerking komen voor de Bbz;

“Als je niet voor de BBZ in aanmerking komt is het moeilijk. En als je schulden hebt. Ja, dat is een probleem. Credits wil het niet. Banken willen het niet. Soms is het zo dat je het via een privé-investeerder kan doen of familie, maar dat heb ik nog niet meegemaakt. Nee, dat is het lastige als je niet onder de wet valt, dan kan je dus geen krediet krijgen en [gemandateerde partij shvo] stuurt als het kan aan op een saneringskrediet, maar als dat niet kan dan houdt het op.”

- Gemeente tijdens meedenksessie -

- Meer mogelijkheden voor (waarborg van) saneringskredieten aan ondernemers, vooral als ondernemers niet onder de Bbz-doelgroep vallen;

- Toegang tot WSNP eenvoudiger maken wanneer een minnelijke traject of dwangakkoord geen soelaas bieden. Een ruimere visie op ondernemerschap binnen de WSNP. Rechtbanken zouden zwaar toetsen aan het minnelijke aanbod en het ontstaan van schulden. Gemeenten wensen ook toegang voor eenmanszaken en de mogelijkheid om het bedrijf te kunnen voorzetten. Daarnaast pleiten enkele gemeenten voor concrete versoepelingen om te toegang te vergroten: ook toelating als niet alle fiscale schulden inzichtelijk zijn, de periode te goeder trouw van 5 naar 2 jaar en de termijn om opnieuw een beroep te doen op de Wsnp van 10 naar 5 jaar;

“Betere doorstroming naar Wsnp (...). Rechtbanken moeten worden aangesproken op het rigide toelatingsbeleid van cliënten tot de Wsnp. Het uitbouwen en verzwaren van het minnelijke traject moet stoppen. Voorheen diende men enkel een poging tot een minnelijk akkoord met de schuldeisers te ondernemen om bij afwijzing een geslaagd beroep op de Wsnp regeling te kunnen doen. Nu wordt er door rechtbanken dusdanig zwaar getoetst aan het minnelijke aanbod/ontstaan van de schulden etc. dat er nauwelijks kans op toelating is.”

- Gemeente in enquête -

- Meer (financiële) mogelijkheden voor financieel overzicht en afronding boekhouding en/of aangiften. Dit is namelijk een groot struikelblok waardoor veel ondernemers uitvallen of afhaken in het traject. Er is behoefte aan middelen of ondersteuning, zodat ondernemers kunnen voldoen aan de voorwaarden en een oplossing voor de schulden daadwerkelijk opgestart kan worden;
- Daarnaast is er behoefte aan middelen of mogelijkheden voor vragen in een voorstadium en in de stabilisatieperiode. Sommige vragen zijn op dat moment nog niet problematisch (of zijn volgens de ondernemer nog niet zorgelijk), maar vragen wel om inzet van coaching of advisering om de toename van schulden te voorkomen;

“Als er geen stukken in de boekhouding beschikbaar zijn om aangifte IB/ZVW (OB) van een aantal jaren te doen raken we in een impasse. Het Stella Team⁶ van de Belastingdienst kan ons dan ook niet vooruit helpen, terwijl het in het belang van schuldenaar en schuldeisers is om een oplossing te bedenken. Iemand bij de Belastingdienst zou de knoop moeten kunnen doorhakken o.b.v. een hardheidsclausule, zodat de weg vrijkomt voor een schuldregeling. In de Wsnp en daarmee indirect bij de beoordeling van het afkoopvoorstel door de Belastingdienst: versoepeling van de periode waarvoor het criterium te goeder trouw van toepassing is (van 5 naar 2 jaar).”

- Gemeente in enquête -

⁶ Het Stella-team van de Belastingdienst helpt bij complexe situaties rondom belastingzaken en/of toeslagzaken.

- Meer (financiële) mogelijkheden voor bewindvoering en budgetbeheer voor ondernemers. Regelmatig geven bewindvoerders aan dat zij het risico of de belasting te groot vinden, omdat de financiën complexer zijn en het zowel privé als zakelijke lasten en administratie betreft. Ook budgetbeheer voor ondernemers zou complexer zijn om te uitvoeren.

“Capaciteit om achterstallige boekhoudingen weg te werken. Ondernemers die in de problemen komen hebben juist op dit punt de grootste problemen en staan daarom vaak vast, omdat zij niet in de hulpverlening kunnen. Zonder een goed beeld van alle schulden en achterstallige belastingaangiften wordt de hulpverlening lastig.” - Gemeente in enquête -

Een coulante overheid en duidelijkheid voor de uitvoering

Gemeenten hebben behoefte aan uitvoerbare wet- en regelgeving vanuit het Rijk, eenvoudige procedures en ruimte voor maatwerk. Een deel hiervan komt tot uiting in de hierboven genoemde knellende voorwaarden en aan te leveren bewijsstukken voor de aanvraag van regelingen en voorzieningen. Maar gemeenten benoemen ook de lengte van het traject naar een schuldenvrije toekomst en de hoeveelheid aan regelingen en voorzieningen met ieder zijn eigen voorwaarden en definities. Hierdoor zien ondernemers, maar soms ook gemeenten door de bomen het bos niet meer. Rondom het terugbetalen van belasting en coronasteun hopen gemeenten op een voorspelbare en coulante overheid, zodat ondernemers niet verder in de problemen komen maar er juist mogelijkheden ontstaan om dit goed af te wikkelen.

“Verder denk ik dat er nog een drempel is vanuit ondernemers. Bij de Bbz zag je al veel intrekkingen omdat men niet de benodigde stukken kan/wil inleveren. Ondersteuning op dit vlak of versimpeling van procedures op dit gebied zou fijn zijn.” - Gemeente in enquête -

Daarnaast benoemen gemeenten juist een gebrek aan kaders wanneer het gaat over visie en de rol van overheden rondom vraagstukken in deze situatie. Hoe ziet de overheid haar rol rondom vraagstukken als: Wat is marktwerking/ondernemersrisico en wat is overmacht? Wanneer schieten we te hulp en wanneer niet? Hoe houden we de ondernemers staande en wie draagt daarin welke verantwoordelijkheid? Ook het belang van beeldvorming wordt benadrukt. Het tonen van een menselijk gezicht, transparantie en een gedeelde verantwoordelijkheid worden als belangrijke ingrediënten genoemd voor een benaderbare landelijke en lokale overheid.

Daarnaast spelen er vraagstukken als gevolg van de samenwerking met 'nieuwe' ketenpartners: Welke specialisten of adviseurs kunnen we inschakelen? Kunnen we meer samenwerken met banken, accountants, boekhouders en/of ondernemersadviseurs? Wie betaalt dit? Wie heeft welke verplichtingen? Welke informatie mogen we met hen uitwisselen en hoe zorgen we voor eenvoudige AVG-proof informatieoverdracht?

Optimaliseren dienstverlening

Gemeenten zoeken naar mogelijkheden om het struikelblok van ontbrekende of gegijzelde boekhouding of aangifte op te lossen. Zo wordt de wens geuit voor een collectief van boekhouders met subsidie of het opvragen van die gegevens bij de bronhouders (via Suwinet Wgs of het portaal van de Belastingdienst) in plaats van bij de ondernemer zelf. Daarnaast zien meerdere gemeenten de meerwaarde van een integrale laagdrempelige centrale ingang voor ondernemers met financiële zorgen: in begrijpelijke taal en integraal vanuit schuldhulpverlening en Bbz. Er lijkt in dat kader op verschillende niveaus nog winst te boeken door meer samenwerking.

“Er kwamen wel ondernemers binnen, maar die hadden hele diverse vragen niet direct gericht op schulden, maar meer; ‘Wat zijn mijn mogelijkheden? Waar heb ik recht op? Daartoe is besloten om de ondernemers binnen te laten komen bij het zelfstandigenloket. Dat was er al. En daar is brede specialisatie. En van daaruit kijken wat is nu je echte vraag? En daar kwamen we erachter dat men niet echt wat met SHV wil hebben, want ze hebben hun eigen ideeën over het ondernemerschap. Dus het is vaak onderzoeken: Wat wil je nu eigenlijk en wat zijn dan de mogelijkheden vanuit ons om te helpen?” - Gemeente tijdens meedenksessie -

Delen van voorbeelden, tips en data

Enkele gemeenten geven in de enquête aan dat ze de schuldhulpverlening meer uitvoerbaar of effectief willen maken via tools, tips en goede voorbeelden, ook van kleinere gemeenten. De behoefte aan voorbeelden en cijfers kwam ook duidelijk naar voren in het (be)spreekuur met de Nationale ombudsman. Gemeenten gaven aan behoefte te hebben aan best practices voor verschillende scenario's. Het gaat hierbij om voorbeelden van het uitbesteden van schuldhulpverlening aan een commerciële partij, opdrachtverlening aan een andere gemeente en/of schuldhulpverlening zelf uitvoeren. Gemeenten die deelnamen aan het (be)spreekuur wilden daarnaast graag weten wat wel en niet werkt en zijn benieuwd naar ervaringen van andere gemeenten: Hoe is bijvoorbeeld een loket (samen met Bbz en samenwerking EZ) georganiseerd? Hoe stel je levensvatbaarheid vast? Hoe beperken andere gemeenten uitval en creëren zij schuldsanering? Ook zijn gemeenten geïnteresseerd in de resultaten die andere gemeenten behalen, hoe zij communiceren met ondernemers en hen bereiken en of en hoe zij budgetbeheer inzetten. Daarnaast wilden ze graag van andere gemeenten weten hoe zij de ondersteuning financieren en hoe gemeenten het proces en de scholing financieren en organiseren. Daarnaast werd de behoefte uitgesproken om mogelijkheden en ervaringen uit te wisselen, te vergelijken en te evalueren: ‘Hoe weet ik wanneer ik het goed doe?’

3.7.1. Wat zouden gemeenten willen veranderen aan de schuldhulpverlening aan ondernemers?

In de meedenksessie vroegen we gemeenten wat zij zouden veranderen (en waarom) als zij de schuldhulpverlening aan ondernemers vanaf morgen anders zouden mogen inrichten.

Een groot deel van de aanwezige gemeenten sprak de wens uit voor een betere samenwerking met overheidsinstellingen (belastingdienst, UWV), banken, boekhouders en accountants. Ook een meer integrale aanpak met aanvullende hulpverlening werd genoemd.

Ook kwamen wensen naar voren t.a.v. de instrumenten:

- De beschikbaarheid van saneringskredieten of een noodfonds voor ondernemers die niet onder de Bbz vallen;
- Het vaker kunnen inzetten van een krediet, zodat de lening achteraf kan worden terugbetaald;
- Een kaartenbak met aanvullende dienstverlening waardoor de onderneming structureel geholpen kan worden zonder dat het hen geld kost.

Andere gemeenten noemen het toegankelijker maken van de dienstverlening, het vergroten van de bekendheid en het verlagen van de drempel. Daarbij wordt gewezen op het terugwinnen van vertrouwen in de overheid of een loket waar ondernemers makkelijker naar binnen kunnen lopen, wellicht niet bij de gemeente. Ook het aanleveren van stukken wordt hier genoemd:

Met gebruikmaking van de WGS zo min mogelijk stukken bij ondernemer opvragen, maar rechtstreeks bij de bron informatie over schulden en boekhouding op mogen vragen.

- Gemeente tijdens meedenksessie -

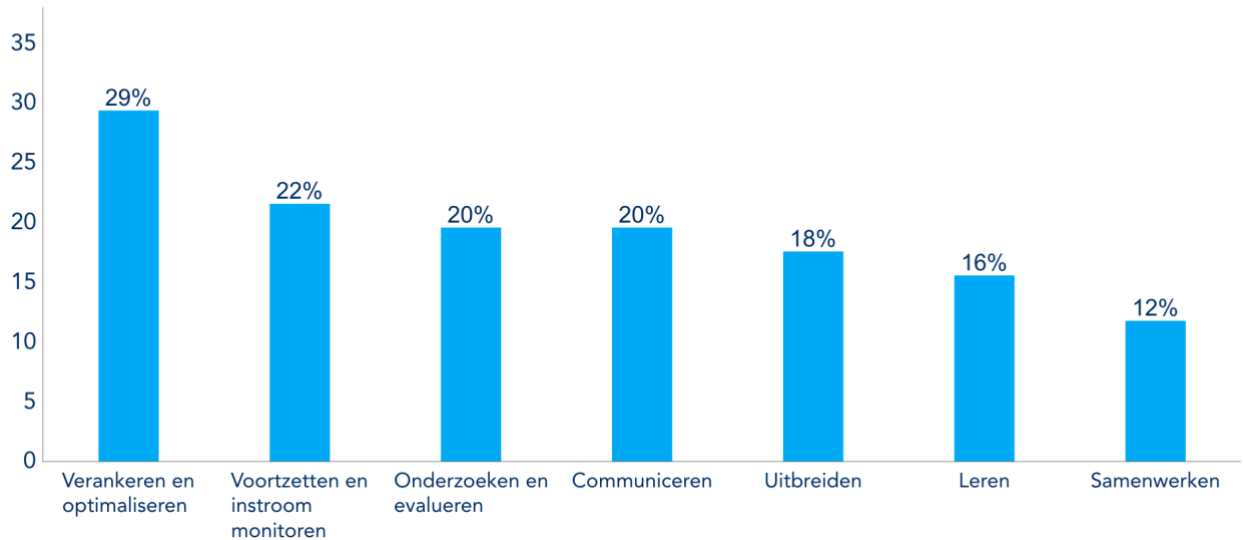
Tot slot wordt meer bemensing en ruimte voor één op één begeleiding aan ondernemers genoemd.

3.8. Plannen voor komende periode

Deze paragraaf laat zien welke plannen gemeenten de komende periode hebben met betrekking tot de schuldhulpverlening aan ondernemers. De plannen en ontwikkelingslijnen die gemeenten met ons deelden in de enquête lopen ver uiteen en zijn samengevat in onderstaande activiteiten.

Wat zijn uw plannen rondom schuldhulp aan ondernemers?

Verankeren en optimaliseren

Gemeenten werken aan het in kaart brengen, beschrijven en bestendigen van de huidige processen en traject rondom schuldhulpverlening aan ondernemers binnen de bestaande dienstverlening. Zo werken ze aan een helder beleid en concrete doelen, het inbedden van pilots en het borgen van afspraken. Daarnaast wordt het analyseren, verbeteren en optimaliseren van de huidige dienstverlening en samenwerking veelvuldig genoemd.

Voortzetten en monitoren

Ongeveer 22% van de gemeenten zet de dienstverlening voort zonder specifieke plannen. Zij geven aan dat hun dienstverlening op dit moment op orde is en de capaciteit vooralsnog voldoende is. Een deel van hen geeft aan dat eventuele plannen afhankelijk zijn van de mate van instroom en/of signalen en dat zij dit actief monitoren omdat het zich moeilijk laat voorspellen.

Samenwerken

Enkele gemeenten noemen specifiek het opzetten en versterken van samenwerkingen als inzet. Zowel binnen de gemeente (vooral tussen schuldhulpverlening en Bbz) als met gemandateerde organisaties en met lokale organisaties, boekhouders en ondernemersverenigingen enzovoorts.

Onderzoeken en evalueren

Diverse gemeenten onderzoeken de beste vorm voor de uitvoering van de schuldhulpverlening, bewind of budgetbeheer voor ondernemers of een passende inrichting van loketten of adviespunten. Daarnaast evalueren gemeenten de inzichten en resultaten van lopende pilots of samenwerkingen.

Leren

Gemeenten noemen het opbouwen of uitbreiden van kennis en ervaring en het delen van deskundigheid, zowel via trainingen als via intervisie.

Uitbreiden

Hierbij wordt het vergroten van capaciteit, regelen van structureel budget, het borgen van de bezetting, maar ook het uitbreiden van vormen van dienstverlening genoemd. Voor de uitbreiding wordt bijvoorbeeld gedacht aan oplossingen voor het aanleveren van financiële gegevens, opleidingen aan ondernemers of het inrichten van ondernemersloketten.

“Wij zijn aan het kijken of we een bredere quick scan kunnen ontwikkelen, waar diverse aandachtspunten naar voren kunnen komen. Dat kan de financiële huishouding zijn, maar ook aanpassing van het concept van de onderneming, of bijvoorbeeld digitalisering, waardoor een onderneming meer toekomstbestendig wordt. Daaruit kunnen dan adviestrajecten rollen.” - Gemeente tijdens meedenksessie -

Communiceren

Dit betreft vooral inzet op het vergroten van de bekendheid van de ondersteuning die gemeenten kunnen bieden. Ook kijken gemeenten naar het optimaliseren van de huidige communicatie waarbij onder andere aandacht is voor het afstemmen van de ‘tone of voice’ en het uitbreiden van communicatiekanalen gericht op ondernemers.

“Meer extern communiceren over beschikbare ondernemersregelingen/ ondernemersondersteuning vanuit gemeente. Dus niet alleen de nadruk leggen op schuldhulp, want dat klinkt te zwaar en heeft daarmee een afschrikkende werking.” - Gemeente in enquête -

4. Conclusies

4.1. De bevindingen op hoofdlijnen

In deze verkenning schetsten we een beeld van de gemeentelijke ondersteuning aan ondernemers met financiële zorgen. Daarnaast geeft deze verkenning inzicht in de huidige zoektocht en inzet van gemeenten om ondernemers beter te bereiken en passende ondersteuning te bieden. Tenslotte concretiseren we in deze verkenning de knelpunten waar gemeenten tegenaanlopen bij de ondersteuning aan ondernemers met financiële zorgen, waar zij zich verder op willen ontwikkelen en wat zij nodig hebben om hun wettelijke taak en regierol te kunnen vervullen.

Zorgen om beperkte instroom en opvangen toename

Op dit moment melden gemeenten een lichte toename in de instroom van ondernemers. Gemeenten verwachten een toename door het aflopen van de steunmaatregelen en het uitstel van belastingen en de opstart van de invordering. Ze maken zich zorgen om het uitblijven van de toename en verwachten dat ondernemers (verder) in de problemen komen, onder andere doordat een deel van de ondernemers na twee jaar coronamaatregelen weinig financiële buffer over heeft. Op dit moment achten (nog) niet alle gemeenten zich in staat om een mogelijke instroom op te vangen. Het opvangen betreft nadrukkelijk niet alleen een capaciteitsvraagstuk: oftewel het in behandeling nemen van aanmeldingen, maar ook het kunnen bieden van passende hulp. Denk daarbij aan het beschikken over de benodigde expertise en voldoende middelen en instrumenten om aan te sluiten bij de ondernemers om een oplossing te bieden voor de schulden.

Ondersteuningsvragen op privé en zakelijk vlak

Op dit moment zien gemeenten vooral zzp'ers en ondernemers die hun bedrijf willen voortzetten. Hun schuldenlast bestaat veelal uit een combinatie van zakelijke en particuliere schulden. De trajecten vereisen dan ook ondersteuning op zowel privé en zakelijk vlak en deze combinatie zorgt voor extra complexiteit. De wens om de onderneming voort te zetten kan het traject bovendien bemoeilijken wanneer het beeld van de ondernemer en de schuldhulpverlener m.b.t. de (ernst van) de situatie en de mogelijke oplossingen niet op één lijn liggen.

Gemeenten zetten extra in op bereik en zoeken oplossingen voor passende ondersteuning

Gemeenten zetten extra in op het bereik van ondernemers door onder andere extra communicatie, publiciteit en belacties naar bekende doelgroepen (vanuit steunmaatregelen, Bbz etc.). Ook zetten ze extra in op samenwerkingen met partners die dicht(er) bij ondernemers staan voor extra communicatiekanalen en toeleidingmogelijkheden, het verlagen van de drempel en een betere aansluiting door meer integrale samenwerking (zoals een gezamenlijk loket). Verder zetten gemeenten extra in op passende ondersteuning via samenwerkingsverbanden en projecten met diverse partners. Ook het zoeken naar budget om hiaten in de ondersteuning of saneringsmogelijkheden op te vangen (zoals afronding boekhouding, aanbieden of verhogen van kredieten). Tot slot zetten gemeenten in op de inkoop van extra ondersteuning of expertise (boekhouding, juridisch, marketing), maatwerk en expertisetafels.

Perspectief voor voortzettende ondernemingen mede afhankelijk van levensvatbaarheid en maatwerk. Wisselend beeld op samenwerking tussen EZ, Bbz en Shv

Gemeenten bieden ondernemers die hun bedrijf willen voortzetten perspectief vanuit de Bbz of schuldsanering, hoewel de mogelijkheden afhankelijk kunnen zijn van de levensvatbaarheid van het bedrijf. Daarnaast bieden gemeenten bijvoorbeeld advies en coaching bij het optimaliseren of maken van keuzes rondom het bedrijf. Denk hierbij aan hulp bij boekhouding en budgetteren en workshops en trainingen op ondernemersvaardigheden. Dit is veelal maatwerk en hangt af van wat de ondernemer kan, wil of nodig heeft. De samenwerking tussen gemeentelijke diensten en afdelingen EZ, Bbz en schuldhulpverlening lijkt in wisselende stadia van ontwikkeling te zijn: van gebundeld onder één dak of team, tot samenwerking op casusniveau en van regulier overleg tot prille of zeer beperkte samenwerking.

Diverse belemmeringen in de ondersteuning aan ondernemers

Tijdens de meedenksessie gaf 75% van de gemeenten aan ondernemers soms niet voldoende te kunnen ondersteunen. Ook gaf 46,7% aan dat ondernemers vaak uitvallen binnen het proces van schuldhulpverlening. De meest genoemde belemmeringen uit de enquête zijn: onvoldoende overzicht in de boekhouding, administratie en/of aangiften waardoor het traject in een impasse komt (41%), het niet (tijdig) bereiken van ondernemers (39%), verschil van inzicht tussen schuldhulpverlener en ondernemer t.a.v. de situatie en de oplossing (27%), ontbrekende randvoorwaarden (22%, waaronder middelen, ondersteuningsmogelijkheden en expertise) en een mismatch in de (voorwaarden) voor saneringsinstrumenten (20,6%). Wanneer ondernemers niet onder de Bbz doelgroep vallen leidt dit vaak tot knelpunten. Daarnaast worden onder andere te lage kredieten en de beperkte toegankelijkheid van de Wsnp voor ondernemers genoemd.

Wat is er nodig voor effectieve en uitvoerbare schuldhulpverlening aan ondernemers

Gemeenten hebben structurele middelen nodig voor een investerings- en kennisimpuls om de uitvoeringspraktijk kracht bij te zetten. Denk daarbij aan capaciteit en slagkracht, maar ook aan middelen voor het inrichten van een specifieke dienstverlening aan ondernemers en flankerende ondersteuning en expertise (juridisch, coaching, advisering). Trajecten voor ondernemers zijn daarnaast gemiddeld complexer, tijdsintensiever en dus duurder dan trajecten voor niet-ondernemers, gelet op de vaak aanwezige combinatie van particuliere en zakelijke problematiek. Dit legt een groter beslag op de beschikbare middelen.

Om het bereik te vergroten is er behoefte aan een landelijke campagne, zodat ondernemers en hun adviseurs weten welke ondersteuning gemeenten kunnen bieden. Denk hierbij aan een campagne met aansprekende voorbeelden die de beeldvorming kantelen.

Om mismatches te voorkomen is er behoefte aan een sluitend palet aan mogelijkheden, zodat iedere ondernemer die aanklopt, de ondersteuning krijgt die past bij zijn (financiële) situatie en vaardigheden. Zo vragen gemeenten om ruimere voorwaarden voor de Bbz en een passend alternatief voor de ondernemers die hierbuiten vallen. Ook wensen gemeenten meer mogelijkheden voor saneringskredieten en een betere toegang tot Wsnp. Gemeenten vragen daarnaast om middelen en/of mogelijkheden om uitval te beperken en te zorgen dat ondernemers worden ondersteund bij het toewerken naar oplossingen voor hun schulden in de vorm van ondersteuning bij het ordenen en afronden van administratie en boekhouding. Dat kan bijvoorbeeld via vouchers, fondsen, (bekostiging van) boekhouders, budgetbeheer en/of bewind, mogelijkheden om

specialistische kennis in te huren en het verder ontzorgen van ondernemers door meer informatie rechtstreeks bij bronhouders op te vragen.

Verder hebben gemeenten behoefte aan uitvoerbare wet- en regelgeving, eenvoudige procedures en voldoende ruimte voor maatwerk, maar ook aan kaders voor de uitvoering. Dit begint bij duidelijkheid over de rol van de overheid rondom vraagstukken als: wat is marktwerking of ondernemersrisico en wat is overmacht, wanneer schieten we te hulp en wie heeft welke verantwoordelijkheid? Daarnaast spelen er nieuwe vraagstukken rondom privacy en (veilige) gegevensuitwisseling als gevolg van nieuwe samenwerkingen en ketenpartners. Tot slot hebben gemeenten behoefte aan het vergroten van de expertise en ondersteuning bij de inrichting van werkprocessen via handreikingen, tools, tips en best practices.

4.2. Gemeentelijke ondersteuning aan ondernemers in een bredere context

4.2.1. Invloed van de coronapandemie en huidige ontwikkelingen op ondernemers

Ondanks de steunmaatregelen hebben veel ondernemers liquiditeits- en solvabiliteitsproblemen. Uit cijfers van de Belastingdienst blijkt dat 274.000 ondernemingen belastinguitstel vroegen, waarvan nog ongeveer 20 miljard euro openstaat. Ondernemers moeten dit vanaf 1 oktober 2022 binnen 5 jaar aflossen. Ook de Kamer van Koophandel geeft aan dat 13% van de ondernemers schulden of betaalachterstanden heeft. Dit heeft zijn weerslag op het privéleven van ondernemers en leidt tot stress en zorgen. Ongeveer 220.000 ondernemers bepalen op dit moment of zij stoppen of doorgaan en hoe zij dit kunnen realiseren.

Naast bovenstaande zijn ook de oorlog in de Oekraïne, de oplopende energieprijzen, de stijgende kosten van vaste lasten, de schaarste in grondstoffen en de toenemende inflatie en krapte op de arbeidsmarkt van invloed. Hoewel we de gevolgen nog niet volledig kunnen overzien, belemmeren deze ontwikkelingen ondernemers in hun mogelijkheden om liquiditeits- en solvabiliteitsproblemen te dichten en verzwaren ze tegelijkertijd de bestaande schuldenlast. Zo bemoeilijken de stijgende of wisselende energie- en grondstofprijzen de balans tussen inkomsten en uitgaven en/of een sluitend budgetplan tijdens de stabilisatiefase. Ook maakt de krapte op de arbeidsmarkt het voor ondernemers lastig om de potentie die aanwezig is in hun onderneming te verzilveren (denk aan onvoldoende personeel in de horeca). Daarnaast is de coronapandemie ook nog steeds van invloed op de route richting oplossingen. Zo is bijvoorbeeld het opstellen van prognoses door boekhouders op basis van de afgelopen drie jaar lastig toepasbaar door de lockdowns.

4.2.2. Ontwikkelingen rondom ondernemerschap

De ondersteuning aan ondernemers met financiële zorgen kan niet los worden gezien van de bredere context van het ondernemerschap. Dit komt ook naar voren in de reacties van gemeenten, waarin zij refereren aan de toename van 'gedwongen zzp'ers', 'schijn-zzp'ers' en het vervallen van de verplichting tot een middenstanddiploma eind 2000. Zo geven gemeenten aan dat zij ook groepen ondernemers zien die eigenlijk geen ondernemer zijn. Denk bijvoorbeeld aan de (veelal) jonge maaltijdbezorgers of zzp'ers in de bouw, of aan ondernemers die weliswaar goed zijn in hun vak, maar niet in het ondernemen, acquireren of het bijhouden van de boekhouding. Wanneer deze vaardigheden (deels) ontbreken vraagt dat om veel extra ondersteuning van gemeenten.

*“We hebben bij onze jongerenafdeling te maken met bijvoorbeeld maaltijdbezorgers die zich hebben ingeschreven bij de KvK zonder te weten wat er bij ondernemerschap allemaal komt kijken.
- Gemeente tijdens meedenksessie -*

Daarnaast is een deel van de ondernemers om specifieke redenen (noodgedwongen) zelfstandige geworden. Bijvoorbeeld omdat zij door fysieke of mentale beperkingen niet goed kunnen functioneren in loondienst, of omdat zij door uitsluiting niet aan een baan konden komen, of omdat zij door zelfstandige te worden konden uitstromen uit een uitkering. Gemeenten geven aan dat zij voor deze groep soms geen passend alternatief hebben als blijkt dat het bedrijf niet levensvatbaar is.

4.2.3. Toenemende druk op gemeenten

Ook de rol van gemeenten en de uitvoerbaarheid van hun ondersteuning dient bezien te worden vanuit een bredere context. Zoals blijkt uit de reacties van gemeenten, drukken de extra taken veelal zwaar op de capaciteit en het budget van gemeenten. Te denken valt aan de wetwijzigingen in het schuldendomein, de ondersteuning van de gedupeerde ouders van de kinderopvangtoeslagaffaire, de aanhoudende tekorten in het sociaal domein, de coronacrisis, de energiecrisis, de impact oorlog in Oekraïne en de daarbij behorende uitvoeringstaken (zoals TONK, Tozo, leefgeldregeling, Energietoeslag, distributie van mondklappers en zelftesten) en uitvoeringskwesaties.

Toename van schuldhulpverleningstaken

Wanneer we kijken naar schuldhulpverlening, dan zijn er door de gewijzigde Wet gemeentelijke schuldhulpverlening op 01 januari 2021 meer taken bij gemeenten terechtgekomen. Waaronder de verplichting om ontvangen vroegsignalen (met toevoeging van huurachterstanden) op te volgen, het afgeven van een beschikking, het opstellen van een plan van aanpak als onderdeel van de beschikking, de verschuiving van informatieplicht van de inwoner naar de schuldhulpverlener en het registeren van de toegang tot schuldhulpverlening bij het BKR in geval van problematische schulden. Bij de wettelijke taak voor vroegsignalering zijn er geen middelen beschikbaar gesteld door het Rijk voor de uitvoering hiervan (niet conform artikel 108 Gemeentewet). Desondanks benaderen gemeenten veel inwoners met schulden proactief vanuit vroegsignalering en bieden hen passende ondersteuning om een oplossing te vinden voor hun schulden. Inzet op schuldhulpverlening blijft nog jaren merkbaar in de uitvoering.

Zoals blijkt uit deze verkenning, vraagt de schuldhulpverlening aan ondernemers bovendien veelal om andere vindplaatsen, communicatieboodschappen en -kanalen, ondersteuningsroutes en instrumenten, specifieke expertise en nieuwe samenwerkingspartners. Ook het gegeven dat een onderneming en de vrijheid van ondernemen van grote betekenis is voor ondernemers vereist aandacht en (een andere wijze van) begeleiding om goed te kunnen aansluiten bij deze doelgroep.

Een deel van de gemeenten heeft de schuldhulpverlening aan ondernemers (deels) uitbesteed, maar dat wil niet zeggen dat er geen inzet, regie of expertise nodig is bij deze gemeenten. Voor een gedegen aanbestedingsproces en het organiseren van de benodigde expertise zijn voldoende

beschikbare middelen nodig. De regie op de uitvoering ligt bij de gemeente en vraagt om inhoudelijke betrokkenheid en voldoende kennis van zaken. De coördinerende taak vraagt van de gemeenten aansluiting en afstemming met diensten die binnen de gemeente zelf georganiseerd zijn⁷. In de Wgs en toelichting is expliciet opgenomen dat het college bij mandatering verantwoordelijk blijft voor de toegankelijkheid en kwaliteit van de schuldhulpverlening en dus ook voor (de afhandeling van) klachten. Het is dan ook van belang dat deze gemeenten in staat zijn om die verantwoordelijkheid uit te oefenen.

Bestaanszekerheid en schuldhulpverlening verder onder druk

De verwachting is dat de druk op gemeentelijke schuldhulpverlening verder toeneemt door het aflopen van de steunmaatregelen, het uitstel van de Belastingdienst en het opstarten van de invordering. In deze verkenning geeft een deel van de gemeenten bovendien aan dat schuldhulpverleningsteams nu al onder druk staan, onder andere als gevolg van de toeslagenaffaire en de ondersteuning aan de gedupeerde ouders. Daarnaast is de verwachting dat de druk (verder) toeneemt, doordat steeds meer inwoners moeite hebben met rondkomen of in bestaansonzekerheid leven. Dat komt onder andere door de oorlog in Oekraïne en de daardoor stijgende energiekosten en toenemende inflatie (afnemen koopkracht). Een toenemend beroep op schuldhulpverlening leidt tot een nog grotere druk op het gemeentelijke budget dat nu al niet toereikend is. De gemeentelijke begroting biedt naar verwachting onvoldoende ruimte om extra te investeren in effectieve en efficiënte schuldhulpverlening.

Investing in schuldhulpverlening aan ondernemers noodzakelijk

Deze verkenning onderschrijft de noodzaak voor structurele middelen en laat zien dat dit niet 'slechts' het simpelweg vergroten van capaciteit betreft. Het betreft juist ook een investering in meer effectieve, uitvoerbare en met name meer toekomstbestendige, schuldhulpverlening aan ondernemers. Het betreft middelen voor het (tijdig) bereiken van ondernemers, het voorkomen van uitval, het vergroten van expertise en het effectiever en meer uitvoerbaar maken van de ondersteuning. Met andere woorden een impuls voor gemeenten om de instroom effectief op te kunnen vangen en ondernemers (tijdig) een passende oplossing te bieden. Uit deze verkenning en het rapport van de Nationale ombudsman blijkt daarnaast dat gemeenten behoefte hebben aan concrete ondersteuning bij deze (door)ontwikkeling van beleid en uitvoering. Verder is er behoefte aan inzicht in 'wat werkt', van elkaar leren en het op elkaars ervaring voortbouwen. Ook dit is van belang om gemeenten in staat te stellen hun regierol te vervullen, de druk op te vangen en de schuldhulpverlening effectief te laten (door)ontwikkelen.

Uit deze verkenning blijkt dat gemeenten een forse investering noodzakelijk achten om passende ondersteuning aan ondernemers te kunnen bieden en een goed lokaal economisch klimaat in stand te houden. Met het oog op de ontwikkelingen en knelpunten die in deze verkenning naar voren komen, is het van belang dat gemeenten de benodigde middelen, instrumenten en ondersteuningsmogelijkheden krijgen. En daarnaast ook de ruimte krijgen voor maatwerk en duidelijkheid voor de uitvoering om de schuldhulpverlening aan ondernemers (verder) te versterken. VNG, VNO-NCW en MKB-Nederland hebben in [de brief aan de tweede kamer](#) ten behoeve van het commissiedebat over het coronasteunpakket op 12 mei 2022 dan ook nadrukkelijk gevraagd om structurele middelen voor gemeenten. Tot slot benadrukken we graag dat het voorkomen en zo snel

⁷ Zie ook de [leidraad Grip op schuldhulpverlening](#)

mogelijk oplossen van schulden een gezamenlijke opgave is. Gemeenten kunnen weliswaar de gevolgen van armoede verzachten en ondersteunen bij een oplossing voor schulden, maar een sluitend budgetplan en het voorkomen van (nieuwe) schulden en armoede vraagt mede om borging van bestaanszekerheid.

Bijlage - Afkortingenlijst

Bbz	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen
BKR	Bureau Krediet Registratie
EZ	Economische Zaken
NOW	Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid
Shv	Schuldhelpverlening
Shvo	Schuldhelpverlening aan ondernemers
Tonk	Tijdelijke Ondersteuning Noodzakelijke kosten
Tozo	Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandig Ondernemers
TVL	Tegemoetkoming Vaste Lasten
Vtlb	Vrij te laten bedrag
WHOA	Wet homologatie onderhands akkoord
Wgs	Wet gemeentelijke schuldhelpverlening
Wsnp	Wet schuldsanering natuurlijke personen